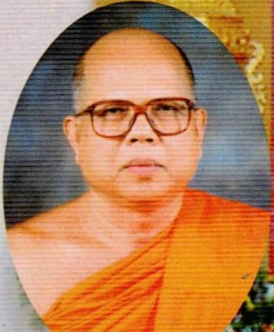
เพชรในร้อย
ถ้อยคำโอวาท

พระธรรมปริยัติเวที
(สุเทพ ผุสฺสธมฺโม)
เจ้าอาวาสวัดพระปฐมเจดีย์ ราชวรมหาวิหาร

เพื่อความเจริญแพร่หลายแห่งธรรม

และความเจริญงอกงามแห่งปัญญา

....

....

เพชรในร้อยถ้อยคำโอวาท

ของ

พระธรรมปริยัติเวที

(สุเทพ ผุสฺสธมฺโม ป.ธ.๙ พธม., พธ.ด., ศศ.บ.)

เจ้าคณะภาค ๑๕ เจ้าอาวาสวัดพระปฐมเจดีย์ ราชวรมหาวิหาร

พระวิทาง อติวํโส : คัดเลือกและรวบรวม

จากบทความ พระธรรมเทศนา และธรรมบรรยาย

คำนำในการจัดพิมพ์

เพชรในร้อยถ้อยคำโอวาท ของ พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผุสฺสธมฺโม) เจ้าอาวาสวัดพระปฐมเจดีย์ ราชวรมหาวิหาร จังหวัดนครปฐม เล่มนี้ เป็นบทความ พระธรรมเทศนา และธรรมบรรยายที่ท่านได้เมตตาแสดงแก่สาธุชน ต่างเวลา สถานที่ โดยพระอาจารย์วิทาง อติวํโส ได้คัดเลือก ตัดทอน และรวบรวม โอวาทต่างๆที่เห็นว่าจักมีคุณประโยชน์และสามารถนำไปเป็นแนวทางปฏิบัติในการดำเนินชีวิตมารวมไว้ เพื่อความสะดวกและได้รับคุณค่าอย่างแท้จริง

เพชรในร้อยถ้อยคำโอวาท เล่มนี้ แม้จะเป็นเพียงข้อความสั้นๆ แต่มีความหมายกว้างขวาง และลึกซึ้ง กินใจ เหมาะที่จะนำมาใช้เป็นข้อคิดประจำใจในการดำเนินชีวิต หรือเพื่อเตือนจิตสะกิดใจเมื่อประสบกับเหตุการณ์ต่างๆในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี

ธรรมสภา ขอกราบนมัสการขอบพระคุณ พระธรรมปริยัติเวทีเป็นอย่างสูง ที่เมตตาให้ธรรมสภาพิมพ์เผยแพร่แก่พุทธศาสนิกชนด้วยเล็งเห็นคุณค่าและหวังประโยชน์อันมหาศาลจะบังเกิดขึ้นแก่พุทธศาสนิกชน อันจักนำมาซึ่งความสงบสุข ความสำเร็จ และความเจริญรุ่งเรืองแก่ทุกชีวิตตามควรแก่การปฏิบัติสืบไป

ด้วยความสุจริต หวังดี

ธรรมสภา ปรารถนาให้โลกพบกับความสงบสุข

คำปรารภจากท่านเจ้าของโอวาท

คำว่า *เพชร* เป็นชื่อแก้วที่มีความแข็งที่สุด เป็นเครื่องประดับที่ยกระดับให้บุคคลที่นำมาใช้มีความสำคัญมากขึ้น เป็นของที่มีราคากว่าแก้วชนิดไหนๆทั้งหมด

คำว่า *โอวาท* แปลว่า *คำกล่าวสอน* คำว่าโอวาทนี้มักจะใช้กับผู้ใหญ่ที่กล่าวสอนผู้น้อย เรียกว่าให้โอวาท แต่คำว่าโอวาทที่สำคัญที่สุดก็คือ โอวาทของพระพุทธเจ้าที่พระพุทธองค์ได้โอวาท คือกล่าวสอนภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา โอวาทครั้งสำคัญที่พระพุทธเจ้าตรัสก็คือ *โอวาทปาฏิโมกข์* แปลว่าคำสอนที่สำคัญ หรือเป็นคำสอนครั้งสำคัญ

โอวาทปาฏิโมกข์ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงในวันมาฆบูชา แก่พระอรหันต์ ๑,๒๕๐ รูป ถือว่าได้ความสำคัญ ๔ ประการ

๑. องค์แสดงคือพระพุทธเจ้าเป็นองค์สำคัญ
๒. พระธรรมคือโอวาทปาฏิโมกข์ ก็เป็นสิ่งสำคัญ
๓. ผู้ฟัง ๑,๒๕๐ รูป ซึ่งเป็นพระอรหันต์ที่พระพุทธเจ้าบวชให้ทั้งนั้น ก็เป็นผู้สำคัญ
๔. วันที่แสดงตรงกับวันเพ็ญกลางเดือน ๓ ซึ่งเป็นวันมาฆบูชา เป็นวันสำคัญ

ดังนั้นวันมาฆบูชาจึงเป็นวันสำคัญสืบทอดมาจนถึงทุกวันนี้

วันมาฆบูชา เป็นวันที่พระพุทธเจ้าทรงประกาศหลักธรรมประจำพระพุทธศาสนา เป็นวันแห่งความบริสุทธิ์ พระพุทธเจ้าเป็นผู้บริสุทธิ์ ทรงแสดงโอวาทปาฏิโมกข์เป็นหลักธรรมที่บริสุทธิ์ พระองค์ทรงแสดงแก่ผู้บริสุทธิ์จำนวน ๑,๒๕๐ รูป เพื่อให้พระอรหันต์ผู้บริสุทธิ์เหล่านั้นนำเอาโอวาทปาฏิโมกข์ซึ่งเป็นธรรมที่บริสุทธิ์ไปแสดงให้มวลเหล่ามนุษย์ได้ถึงความบริสุทธิ์

ดังนั้นคำว่า*เพชรในร้อยถ้อยคำโอวาท* จึงถือว่าเป็นชื่อสำคัญ ธรรมะของพระพุทธเจ้าถือว่าเป็นเพชรได้ทุกข้อ เพชรเป็นเครื่องประดับกาย โอวาทคือธรรมะของพระพุทธเจ้าเป็นเครื่องประดับใจ จึงขอมอบธรรมะคือ *พัชโรวาท* ซึ่งเป็นเครื่องประดับใจให้ท่านผู้อ่านทั้งหลายนำไปปฏิบัติ

พัชโรวาท ในที่นี้คือ*ไตรสิกขา* ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา หรือ ไตรสิกขาคือบุญกิริยาวัตถุ ได้แก่ ทาน ศีล ภาวนา เป็นหลักของพระและโยม

ไตรสิกขาของพระคือ ศีล สมาธิ ปัญญา

ไตรสิกขาของโยมคือ ทาน ศีล ภาวนา

ไตรสิกขามีก็มีอยู่ในโอวาทปาฏิโมกข์นั้นเอง

สพฺพปาปสฺส อกรณํ การไม่ทำบาปทั้งปวง คือศีล

กุสลสฺสูปสมฺปทา การทำความดีให้ถึงพร้อม คือ ทานและสมาธิ

สจิตฺตปริโยทปนํ การทำจิตให้สงบ คือปัญญาและภาวนา

นี้คือไตรสิกขาที่อยู่ในหลักของโอวาทปาฏิโมกข์

ธรรมสภา สถาบันบันลือธรรม และศูนย์หนังสือพระพุทธศาสนา ได้ขออนุญาตจัดพิมพ์หนังสือเพชรในร้อยถ้อยคำโอวาท เพื่อเผยแพร่แก่ประชาชน อาตมามีความยินดีและอนุโมทนาในการเผยแพร่หนังสือในครั้งนี้ด้วย ขอท่านผู้อ่านทุกท่านจงถึงความเจริญรุ่งเรืองในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตลอดกาลเป็นนิตย์ เทอญ.

พระธรรมปริยัติเวที

เจ้าอาวาสวัดพระปฐมเจดีย์ เจ้าคณะภาค ๑๕

สารบัญ

...ลดส่วนที่เกิน...
...สร้างเสริมสิ่งที่ยังบกพร่อง...

เพชรในร้อยถ้อยคำโอวาท

ของ

พระธรรมปริยัติเวที

...เกิดชาติหน้า...
ให้เป็นลูกของพ่อแม่ที่เป็นสัมมาทิฏฐินับถือพระพุทธศาสนา
อายุ ๑๐ ขวบขอให้ได้บวชเรียน
ขอให้เรียนจบประโยค ป.ธ.๙ เป็นสามเณรขอให้ได้เป็นนาคหลวง
...อาจจะเกิดในสมัย...
เสด็จแม่มาเกิดเป็นสมเด็จฯ พระบรมราชินีนาถ อีกก็อาจจะเป็นได้
เมื่อจบ ป.ธ.๙ แล้ว บวชพระแล้วขอให้รู้ธรรมะ
ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแบบรู้แจ้งแทงตลอด
ขอให้แสดงธรรมโปรดพวกมิจฉาทิฏฐิได้
ให้พวกมิจฉาทิฏฐิยอมที่จะเปลี่ยนมาเห็นสัมมาทิฏฐิ
เหมือนกับพระเถระเจ้านาคเสนโปรดพระเจ้าพระยามิลินทร์
เหมือนสามเณรสังกิจปราบโจร ๕๐๐ ได้
...ขอให้มีญาณแก่กล้า...
...ขอให้ได้ญาณ...
จะได้แสดงธรรมแก่พวกมิจฉาทิฏฐิให้เห็นแจ้งธรรมะ

พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผุสฺสธมฺโม)

๑

สาธุ (ปากหอม)

คำว่า *"สาธุ"* เป็นคำกล่าวเริ่มต้นในการกระทำความดีต่างๆ เป็นคำรับของอีกฝ่ายหนึ่งจากการกระทำความดีของผู้กล่าว

คำว่า *"สาธุ"* ตามตัวอักษรแปลความหมายได้หลายอย่าง เช่น "สาธุ" แปลว่า *"ความยินดี" "ดี" "งาม" "ดีแล้ว" "ถูกแล้ว" "ชอบแล้ว" "คำอันท่านกล่าวแล้วเป็นคำอันยังประโยชน์ให้สำเร็จ"*

เมื่อนำไปประกอบคำว่า "คุณ" เช่น *"สาธุคุณ"* แปลว่า *"ผู้มีคุณสูงสุด"*

แต่ในประเทศอินเดีย คำว่า "สาธุ" หมายถึง "นักบวช" หรือ "ผู้ประพฤติพรหมจรรย์"

สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า...

ผู้ใดได้ฟังพระสัทธรรม
ไพเราะจับใจ เต็มตื้นด้วยปีติยินดี
จึงออกวาจาว่า "สาธุๆ" เท่านั้น
อานิสงส์แห่งการฟังพระสัทธรรมให้ผล จึงมีกลิ่นปากหอม

๒ *แสดงเมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์ ที่ พระศรีสุธรรมเมธี*

๒

มาไหว้พระกันเถิด

ความดีที่เราจะทำนั้น มีอยู่มากเกือบจะนับไม่ถ้วน นับตั้งแต่ความดีขั้นเริ่มต้น จนถึงความดีขั้นสูงสุด การทำความดีก็เริ่มแต่การจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย ต่อจากนั้นไปก็บริจาคทาน รักษา-ศีลและเจริญภาวนาไปตามลำดับ การทำความดีนั้นก็เพื่อที่จะนำ-ความสุขมาสู่ชีวิตของผู้ทำ

ปัญหาก็มีต่อไปว่า *ทำอย่างไรจึงจะสามารถทำความดีให้ได้-ประจำทุกวัน* เราก็มาพิจารณาดูว่า เราทุกคนสามารถจะทำอะไร-เป็นประจำวันได้บ้าง อาทิเช่น

๑. *จุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย*
๒. *บริจาคทานเป็นประจำทุกวัน*
๓. *รักษาศีลเป็นประจำทุกวัน*
๔. *เจริญภาวนาเป็นประจำทุกวัน*

ทั้ง ๔ ประการนี้ มนุษย์เราทุกรูปทุกนามสามารถที่จะทำได้ทุกวันและทำได้ครบทั้ง ๔ ประการด้วย บางครั้งเราก็ได้ทำไปโดยไม่รู้สึกตัว

• *แสดงเมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์ที่ พระศรีสุธรรมเมธี : ๑๖ ตุลาคม ๒๕๒๙*

๓
ครอง

การครองผ้า เป็นการอุปมาเปรียบเทียบให้เห็นความหมายของคำว่า *"ครอง"* เท่านั้น

แต่คำว่าครองในที่นี้ เป็นคุณสมบัติที่มนุษย์เราทุกคนควรมีไว้เป็นหลักปฏิบัติ และควรปฏิบัติอยู่เป็นนิตย์

คำว่า *"ครอง"* คือ การรักษานั้น มีอยู่ ๓ ประการ ด้วยกัน คือ

๑. *ครองตน*

ก็คือ การรักษาจิตใจของตน

๒. *ครองคน*

ก็คือ การครองใจคน

หรือเอาชนะจิตใจของผู้อื่น

๓. *ครองงาน*

ก็คือ การรู้จักรับผิดชอบในหน้าที่การงานของตน

• *แสดงเมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์ที่ พระศรีสุธรรมเมธี : ๘ กันยายน ๒๕๓๕*

๔

พระพุทธศาสนากับพระปฐมเจดีย์

พระปฐมเจดีย์เปลี่ยนแปลงมาถึงสามยุค สามสมัย และสามรูปแบบ แต่สิ่งหนึ่งที่ไม่เปลี่ยนแปลงก็คือ พระปฐมเจดีย์ก็ยังเป็นโบราณสถานที่สำคัญยิ่ง เป็นที่ประดิษฐานพระบรมธาตุขององค์พระพุทธเจ้าเช่นเดิม

เป็นสิ่งที่ยืนยันว่า...

พระพุทธศาสนาในประเทศไทย มีความยั่งยืน ตั้งมั่น ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา

พระพุทธศาสนา เป็นสิ่งที่คู่กันกับพระปฐมเจดีย์
พุทธศาสนา เป็นนามธรรม
พระปฐมเจดีย์ เป็นศาสนวัตถุ เป็นรูปธรรม
ธรรม คือ ความถูกต้อง

• *แสดงเมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์ที่ พระศรีสุธรรมเมธี : ๑ พฤศจิกายน ๒๕๓๕*

๕

ปุญญกถา

บุญ เป็นนามธรรม คือ เจตนาอยู่ที่ตัวเรา ตัวของเราเป็นผู้สร้างบุญ เก็บบุญ และเป็นที่อยู่ของบุญ เราควรแสวงหาบุญที่กาย-ของเรา

บุญที่อยู่ในตัวเรามีสถานที่เกิด ๓ ทาง คือ *บุญที่เกิดขึ้นทางกาย ๑ บุญที่เกิดขึ้นทางวาจา ๑ บุญที่เกิดขึ้นทางใจ ๑*

บุญที่เกิดขึ้นทางกาย เช่น เราใช้กายไหว้พระ กราบพระ ตลอดจนไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่ประพฤติผิดในกาม ไม่ดื่มสุรา-และเมรัยเป็นต้น ชื่อว่าบุญที่เกิดขึ้นทางกาย

บุญที่เกิดขึ้นทางวาจา เช่น ใช้วาจาพูดในสิ่งที่ดี ใช้วาจารับศีล ใช้วาจากล่าวธรรมะ ดังนี้ชื่อว่าบุญเกิดขึ้นทางวาจา

บุญที่เกิดขึ้นทางใจ เช่น การทำบุญกุศลทุกชนิด ใจต้องคิดก่อน เพราะใจเป็นใหญ่ ใจเป็นหัวหน้า สำเร็จแล้วด้วยใจ

ถ้าบุคคลมีใจผ่องใสแล้ว พูดอยู่ก็ดี ทำอยู่ก็ดี ความสุขย่อมไปตามเขาเหมือนเงาตามตัว

• *แสดงเมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์ที่ พระศรีสุธรรมเมธี : ๒๓ ธันวาคม ๒๕๓๕*

๖

ทางแห่งความเจริญ

ขยัน เป็นนามธรรม เรียกว่า *"ความขยัน"* หากมีอยู่ในบุคคลใดก็เรียกบุคคลนั้นว่า "เป็นคนขยัน" คนขยันใครๆก็ต้องการ

ความขยันตรงกันข้ามกับความเกียจคร้าน ความเกียจคร้านนี้หากมีอยู่ในบุคคลใดก็เรียกบุคคลนั้นว่า "คนเกียจคร้าน" ซึ่งไม่มีใครต้องการ

ซื่อสัตย์ มีความหมายว่า ซื่อตรงต่อหน้าที่การงานทุกชนิด ไม่ทุจริตในสิ่งทุกประการ ไม่คดโกงสิ่งใดๆ ไม่ว่าของใครๆ ทุกประเภท

อดทน หมายถึง สภาพจิตใจที่มีความหนักแน่นต่อการงานทุกชนิด งานหนักก็เอา งานเบาก็สู้

เสียสละ หมายถึง การให้ การที่จะให้ได้นั้น เราต้องมีพร้อมเพรียงเสียก่อน ถ้าไม่มีเราต้องทำให้มี เมื่อเรามีแล้วก็ต้องคิดจะให้ด้วย และต้องคิดบ่อยๆ

คุณธรรม ๔ ประการ ตามที่ได้กล่าวมาแล้ว มีอยู่ในบุคคลใดบุคคลนั้นย่อมถึงเจริญด้วยลาภ ยศ สรรเสริญ สุข ทุกประการ

• *แสดงเมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์ที่ พระศรีสุธรรมเมธี : ๘ กันยายน ๒๕๓๕*

๗
การศึกษาเล่าเรียน

ความรู้ เป็นสิ่งที่สำคัญยิ่ง เป็นสิ่งที่มีคุณค่ามากสำหรับคนที่มองเห็นความสำคัญของการศึกษา

ดังที่นักปราชญ์กล่าวไว้ว่า *"การศึกษาเป็นบ่อเกิดแห่งความรู้ ความรู้เป็นบ่อเกิดแห่งการงาน การงานเป็นบ่อเกิดแห่งเงิน เงินคือสิ่งที่ปรารถนาของทุกคน"*

ดังนั้น ขอให้ทุกคนจงมีธรรม คือ *"ความขยันหมั่นเพียร"* เป็นหลักปฏิบัติประจำใจ มีความพอใจในการศึกษาเป็นเครื่องสนับสนุน มีความตั้งใจในการเล่าเรียนเป็นต้นทุน รู้จักแก้ไขปรับปรุงด้วยการ-เอาใจใส่การเล่าเรียนตลอดเวลา เมื่อได้ปฏิบัติธรรมตามที่กล่าวมาแล้วนี้ รับรองได้ว่า เรียนสิ่งใดก็สำเร็จตามที่คาดหวังไว้ ได้ความรู้ตามที่ต้องการ ได้งานสมปรารถนา และงานก็จะทำให้เราได้มาซึ่ง-เงิน เพื่อดำรงชีวิตต่อไปในโลกอย่างผาสุก ขอให้ทุกคนตั้งใจศึกษาเล่าเรียน เป็นคนดีของประเทศชาติ เป็นพุทธศาสนิกชนที่ดีของพระพุทธศาสนา เป็นคนดีของประเทศชาติ เป็นพุทธศาสนิกชนที่ดีของพระพุทธศาสนา จงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์

• *แสดงเมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์ที่ พระศรีสุธรรมเมธี : ๘ กันยายน ๒๕๓๕*

๘

พระรัตนตรัย

ผู้ที่มีจิตใจมั่นคง ต่อพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ที่เรียกว่า *"พระรัตนตรัย"* จะเป็นผู้ที่มีชีวิตอยู่อย่างคนมีบุญ เพราะจะทำอะไร จะพูดอะไร จะคิดอะไร ก็จะเอาบุญ คือความดีเป็นหลักไว้ก่อน

เมื่อทำ เมื่อพูด เมื่อคิด แต่เรื่องดี เรื่องบุญมากๆ เขาก็จะกลายเป็นคนมีความดีมาก มีบุญมาก

คนที่มีบุญความดีมากแล้ว ทำความดีเพื่อผู้อื่น เราก็เรียกคนนั้นว่า *คนมีบุญมีคุณ*

• *แสดงเมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์ที่ พระราชสุธรรมเมธี*

๙
ความไม่โศก

"ปิยโต ชายเต โสโก"

"ความโศกย่อมเกิดแต่ของที่รัก"

มนุษย์ทั้งหมดที่เกิดมาในโลกนี้ มีความรักเกิดขึ้นมาตั้งแต่ถือกำเนิดเลยทีเดียว เรียกว่า เป็นรักแรก คือรักในชีวิตของตนเอง ตนได้ความรักในชีวิตของตนเองแล้ว คนอื่นๆก็พลอยยึดถือหลงรักไปตามๆกัน เมื่อของที่รักหรือคนที่รักจากไป จะโดยวิธีใดก็ตาม ความโศกก็จะเกิดตามมาทันที

ปัญหามีอยู่ว่า...

จะทำอย่างไร ในเมื่อคนที่เรารักจากไป เราจึงจะไม่โศก

ปัญหาก็มีคำตอบได้ คือ . . .

ต้องเจริญมรณสติอยู่เนืองนิตย์ ตลอดวันและทุกวัน

- *แสดงเมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์ที่ พระราชสุธรรมเมธี*

๑๐

สาราณียธรรม

การปฏิบัติตนตามหลักสาราณียธรรม เป็นการสร้างความสามัคคีและเอกภาพให้กับหมู่คณะในการทำงานร่วมกิจกรรมกัน

เมตตากายกรรม คือ การแสดงออกทางกายด้วยเมตตาจิต

เมตตาวจีกรรม คือ การแสดงออกทางวาจาด้วยเมตตาจิต

เมตตามโนกรรม คือ คิดต่อกันด้วยเมตตาจิต

สาธารณโภคี ได้สิ่งของใดมาก็รู้จักแบ่งปัน แม้ได้ของมาเพียงเล็กน้อย ก็ไม่หวงไว้เพียงผู้เดียว

สีลสามัญญตา มีความประพฤติสุจริต ดีงาม ถูกต้อง ตามระเบียบวินัยของหมู่คณะ ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจของหมู่คณะ

ทิฏฐิสามัญญตา มีความเห็นชอบร่วมกันในข้อที่เป็นหลักการสำคัญที่จะนำไปแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น

• *แสดงเมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์ที่ พระราชสุธรรมเมธี*

๑๑
อย่าเห็นกงจักรเป็นดอกบัว

การด่าก็ดี การใส่ร้ายก็ดี การประทุษร้ายก็ดี ซึ่งท่านผู้มีศีลปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ จึงเป็นบาปกรรมหนัก เมื่อทำลงไปแล้วก็ไม่ต้องสงสัย หากไม่ยอมขอขมาให้ท่านผู้ที่เราด่าว่ายกโทษให้แล้วไซร้ ผลร้ายเราจะต้องได้รับในวันข้างหน้าอย่างแน่นอน

ถึงวันนี้จะได้รับผลของความดีอย่างอื่น ถึงกิจการที่ทำอยู่ดูว่าจะรุ่งเรืองดี ผลกำไรมาเป็นกอบเป็นกำก็ตามเถิด ก็อย่าได้หลงเข้าใจว่านั่นเป็นผลจากการด่าว่าท่านผู้ทรงศีล

หากบาปกรรมตามทัน ทั้งตัวเรา ครอบครัว ญาติพี่น้อง เกียรติยศ ชื่อเสียง และทรัพย์สินเงินทอง จะถึงความวิบัติจนเกินที่จะแก้ไขได้

โปรดอย่าเห็นกงจักรอันคมกล้า
เป็นดอกปทุมาอันสดสวย

• *แสดงเมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์ที่ พระราชสุธรรมเมธี*

๑๒

เครื่องหมายคนดี

ความกตัญญูกตเวทีนี้ ต้องทำอยู่เสมอ และทำอยู่เนืองนิตย์ ผู้ที่จะทำหมายถึงตัวของเรานั่นเอง ผู้ที่มีอุปการคุณต่อเรามีมาก เมื่อย่นรวมเข้าแล้วมีอยู่ ๕ ประการ คือ

๑. เราเป็นคนไทย เกิดในประเทศไทย ต้องกตัญญูกตเวทีต่อชาติไทย

๒. เราเป็นพุทธศาสนิกชน ต้องกตัญญูกตเวทีต่อพระศาสดา

๓. เราเป็นพสกนิกรของพระเจ้าแผ่นดิน ต้องกตัญญูกตเวทีต่อพระมหากษัตริย์

๔. เราเป็นศิษย์ ต้องกตัญญูกตเวทีต่อครูบาอาจารย์

๕. เราเป็นลูกของพ่อแม่ ต้องกตัญญูกตเวทีต่อบิดามารดา

ทั้ง ๕ ประการนี้ เป็นหลักที่ตัวเราจะยึดเป็นหลักปฏิบัติให้ถูกต้อง และแบ่งหน้าที่ทำให้ถูกต้องแก่ฐานะของเรา

• *แสดงเมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์ที่ พระราชสุธรรมเมธี*

๑๓
เรือน ๓ น้ำ ๔

ลูกทุกคนเจริญเติบโตมาได้ เพราะอาศัยเรือน ๓ น้ำ ๔ ของพ่อแม่ *เรือน* ก็คือ ที่อยู่อาศัย *น้ำ* คือ สิ่งที่เราดื่มกิน

เรือน ๓ ได้แก่

๑. *เรือนครรภ์* ทุกคนต้องอาศัยครรภ์แม่เกิด

๒. *เรือนตัก* ทุกคนต้องอาศัยเรือนตักพ่อแม่นอน

๓. *เรือนบ้าน* ทุกคนต้องอาศัยบ้านที่พ่อแม่ปลูกไว้ให้อยู่

น้ำ ๔ ได้แก่

๑. *น้ำนม* คนเรากินนมแม่ โตมาด้วยนมแม่ น้ำนมของแม่มีพระคุณมาก

๒. *น้ำคำ* พ่อแม่พูดกับลูกด้วยน้ำคำที่ไพเราะ เพราะพริ้ง ตั้งใจอบรมสั่งสอนลูกให้เป็นคนดี

๓. *น้ำใจ* พ่อแม่มีน้ำใจประเสริฐ รักลูกเท่ากัน เสมอภาคกัน

๔. *น้ำเหงื่อ* พ่อแม่ทุกคนต้องอาบเหงื่อต่างน้ำ ไปทำงานหาเงินเพื่อเอามาเลี้ยงลูก เอามาเก็บไว้ให้ลูก

• *แสดงเมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์ที่ พระราชสุธรรมเมธี*

๑๔
ชีวิตคือละคร

ละครชีวิตแสดงคนเดียวไม่ได้ ต้องแสดงกันหลายคน เพราะแต่ละชีวิตต้องอาศัยซึ่งกันและกันอยู่ตลอดเวลา ชีวิตจะอยู่อย่างโดดเดี่ยวไม่เกี่ยวข้องกับผู้อื่นไม่ได้

ในการสวมบทบาทของแต่ละตัวละคร ทุกคนต้องสวมบทบาทพยายามทำหน้าที่ของตนให้ดีที่สุด จึงจะเป็นละครที่น่าดูน่าชม

หน้าที่ของบุตรธิดา หน้าที่ของครูอาจารย์ เป็นต้น หน้าที่เหล่านี้ ถ้าผู้ใดทำอย่างขาดตกบกพร่อง ครึ่งๆ กลางๆ แล้ว จะต้อง-ถูกติเตียนว่า แสดงไม่เป็น แสดงไม่ดี ละครชีวิตก็เช่นเดียวกัน

สรุปได้ว่า...

ชีวิตที่ดี คือ ชีวิตที่ต้องดิ้นรน ต่อสู้ ไม่อยู่นิ่งเฉย
หรือทำความเดือดร้อนให้ผู้อื่น
ต้องเป็นชีวิตที่มีศีลธรรม

• *แสดงเมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์ที่ พระราชสุธรรมเมธี : ๑๓ กันยายน ๒๕๓๕*

๑๕
หัวใจพระพุทธศาสนา

เบื้องต้นของชีวิต คือ ความเกิด
ที่สุดของชีวิต คือ ความตาย

ในระหว่างความเกิดและความตาย เป็นเวลาที่เราทุกคนมีชีวิตอยู่ ในระหว่างนี้บางคนมีเวลาน้อย บางคนมีเวลามาก เวลา-ที่มีชีวิตอยู่นี้เรียกว่า *"อายุ"*

และในช่วงเวลานี้เอง ที่คนเราควรถามตนเองว่า ควรทำอะไร ควรละเว้นสิ่งใด

พระพุทธองค์ตรัสสอนเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตแก่สาวกของมากมายหลายพระสูตร

แต่เมื่อกล่าวโดยสรุปแล้ว ทรงสอนให้...

ละเว้นความชั่ว
ทำแต่กรรมดี
และทำจิตใจให้บริสุทธิ์

หรือที่เราเรียกกันโดยทั่วไปว่า *"หัวใจพระพุทธศาสนา"*

• *แสดงเมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์ที่ พระราชสุธรรมเมธี*

๑๖

ศรัทธา

ศรัทธา คือ ความเชื่อในสิ่งที่ควรเชื่อ เป็นความเชื่อที่ประกอบด้วยเหตุผล มั่นใจในความจริง ความดีงาม เหล่านี้จัดเป็น *สัมมาศรัทธา* มี ๔ ประการ คือ

๑. *กรรมศรัทธา* เชื่อในการกระทำ ถ้าต้องการสิ่งใดก็ตาม สิ่งนั้นจะสำเร็จได้ด้วยการกระทำของตนเอง มิใช่สำเร็จด้วยการอ้อนวอนร้องขอต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์

๒. *วิปากศรัทธา* เชื่อในผลของการกระทำ เชื่อผลของกรรมมีจริง เชื่อว่ากรรมที่ทำแล้วต้องมีผล

๓. *กัมมัสสกตาศรัทธา* เชื่อว่าสัตว์มีกรรมเป็นของตน ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ทุกคนเป็นเจ้าของกรรม ทำสิ่งใดพูดสิ่งใด ก็ต้องรับผิดชอบต่อการกระทำนั้นๆ

๔. *ตถาคตโพธิศรัทธา* เชื่อปัญญาตรัสรู้ของพระตถาคตเจ้า เชื่อว่าพระพุทธเจ้าตรัสรู้จริง

ศรัทธาทั้งสี่ประการนี้ ได้ชื่อว่าเป็น *สัมมาศรัทธา* *ศรัทธาที่ถูกต้อง*

- *แสดงเมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์ที่ พระราชสุธรรมเมธี*

๑๗

เห็นแก่กินจะไม่มีกิน สละการกินจะมีเหลือกิน

การกิน เป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับทุกชีวิตที่ถือกำเนิดมาบนโลกใบนี้

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ตรัสสอนพวกเราเหล่าพุทธศาสนิกชนถึงเรื่องการกินไว้หลายอย่างหลายวิธี แต่เมื่อพิจารณาคำสอนเหล่านั้นให้ลึกซึ้งแล้ว จะเห็นว่า...

หากเราเห็นแก่กินจนเกินไป
โดยไม่คำนึงถึงความผิดชอบชั่วดีแล้ว
...เราจะมีไม่พอกิน
แต่ถ้าหากเรารู้จักกินแต่พอสมควร กินอย่างถูกต้อง
รู้จักเสียสละในส่วนที่ควรเสียสละบ้าง
วันข้างหน้า...เราจะมีเหลือกิน

• *แสดงเมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์ที่ พระราชสุธรรมเมธี : ๑๐ ก.ค. ๒๕๓๘*

๑๘

ความพ้นทุกข์

นรชนผู้ฉลาดทั้งหลาย....

อันความทุกข์และอุปสรรคในชีวิตนั้น พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ว่าเป็นหนึ่งในบรรดาอริยสัจทั้งสี่อย่าง เป็นความจริงที่ทุกชีวิตผู้จุติมาบนโลกนี้ จะต้องประสบเหมือนกัน มากบ้าง น้อยบ้าง ต่างกรรมต่างวาระ

พระพุทธได้ตรัสบอกท่าทีการวางตัววางใจที่พึงปฏิบัติ เมื่อประสบกับความทุกข์และอุปสรรคเหล่านั้นเอาไว้ว่า ขั้นแรก...

เราควรทำจิตใจให้หนักแน่น
และต้องรู้ให้ทันว่าสิ่งนี้ เป็นทุกข์ เป็นความจริง
เป็นสิ่งที่จะต้องเกิดมีขึ้นเป็นธรรมดา
. . . อ ย่ า ห วั่ น ไ ห ว
แล้วค่อยๆคิดหาวิธีแก้ไขที่ดีที่สุด

- *แสดงเมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์ที่ พระราชสุธรรมเมธี*

๑๙
ครูประจำวัน

คำว่า *ครู* หมายถึง ผู้สั่งสอนศิษย์ ผู้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ศิษย์ ประสิทธิ์ประสาทความรู้ให้ศิษย์โดยไม่หวังสิ่งใดตอบแทน หวังเพียงความเจริญของศิษย์ฝ่ายเดียว

คนเราที่เกิดมาในโลกนี้ ล้วนต้องมีครูด้วยกันทั้งนั้น แต่ทุกคนไม่อาจจะเป็นครูได้ เมื่อเป็นเช่นนี้ก็ควรทราบก่อนว่า*ครูมีอยู่ ๓ จำพวก* ดังนี้

๑. *ครูประจำบ้าน* คือ บิดามารดา
๒. *ครูประจำโรงเรียน* คือ ครูบาอาจารย์
๓. *ครูประจำโลก* คือ พระพุทธเจ้า ผู้เป็นศาสดาเอกของโลก

นำเอาครูประจำบ้านไว้ที่ *หัวใจ*
นำเอาครูประจำโรงเรียนไว้ที่ *หัวสมอง*
นำเอาครูประจำโลกไว้ที่ *หัวคิด*

นำมาประยุกต์ผสมผสานเป็นแนวทางในการศึกษาให้ชีวิตของนักเรียนก้าวไปข้างหน้าอย่างมั่นคง ประสบความสำเร็จ เจริญรุ่งเรืองสืบไป

• *แสดงเมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์ที่ พระราชสุธรรมเมธี : ๒๐ มี.ค. ๒๕๓๙*

๒๐
ให้แล้วได้

การที่มาบริจาคทาน เรียกว่า เป็นการให้

การให้นี่เราก็ต้องคิดให้ดีว่า *ให้แล้วได้ อย่าไปคิดว่าให้แล้วเสีย* ถ้าคิดว่าให้แล้วเสีย มันจะเกิดความเสียดาย ต้องคิดว่าให้แล้วได้ มันจะเกิดความภาคภูมิใจ

ให้ประการสำคัญที่เราจะต้องคิดก็คือว่า ให้แล้วมันเป็นสมบัติ

โยมต้องคิดว่า ให้แล้วมันเป็นสมบัติติดตัวเราไป ให้แล้วได้บุญ ให้แล้วได้สงเคราะห์ ได้หลายอย่างเลย

และ*ให้แล้วสามารถขจัดกิเลสในตัวเราได้ด้วย*

ความโลภ ความตระหนี่อยู่ในตัวเรานี่จะกำจัดด้วยอะไร?

กำจัดด้วยการให้ อย่างอื่นกำจัดมันไม่ได้

แล้วความโลภความตระหนี่ที่มันทับใจเรานี้...ไม่ดีเลย

• *แสดงเมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์ที่ พระราชสุธรรมเมธี : ๘ มิ.ย. ๒๕๓๙*

๒๑
ในศีลก็มีธรรม

ศีล คือ การไม่เบียดเบียน
ศีล คือ การสำรวมกายวาจาให้เรียบร้อย
ศีล คือ การงดเว้นจากข้อที่เราสมาทานในสิกขาบทนั้นๆ เป็นต้น

เอากันว่าท่านสมาทานศีลไป ๕ ข้อ ๘ ข้อ ในศีลนั้นก็มีธรรมอยู่ด้วย เราต้องมองเห็นว่า เราสมาทานศีลแล้วมีธรรมอยู่ด้วยจึงจะเรียกว่า รักษาศีล ปฏิบัติธรรม ธรรมานุธรรมปฏิบัติ ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ก็หมายความว่า ปฏิบัติเพื่อเป็นไปได้ ไม่ตึงนัก ไม่หย่อนนัก ก็คืออยู่ในลักษณะสำรวมอิริยาบถ สำรวมกายวาจานั่นเอง

ปกติเราไม่ได้รักษาศีล กายวาจาของเราเป็นแบบหนึ่ง วันนี้เรามารักษาศีลอุโบสถ กายวาจาของเราเป็นอีกแบบหนึ่ง ทำไมเป็นอีกแบบหนึ่ง ก็เพราะศีลมันเข้าไปอยู่ เราต้องระมัดระวังมาก มีธรรมะเป็นข้อปฏิบัติ...ต้องระมัดระวังมาก

• *แสดงเมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์ที่ พระราชสุธรรมเมธี : ๘ มิ.ย. ๒๕๓๙*

๒๒

วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

เราชาวพุทธทุกท่าน เมื่อถึงวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เรา-ก็ต้องมาแสดงตนออกว่า เราเป็นคนนับถือพุทธศาสนา เข้าวัดปฏิบัติ-ศีลธรรม ทำหน้าที่ของตน ทำหน้าที่เป็นพุทธมามกะ เป็นหน้าที่ของเราที่จะต้องช่วยกันจรรโลงพระพุทธศาสนา

ศาสนาจะอยู่ได้เพราะอาศัยเราท่านทั้งหลายได้ช่วยกัน... ได้ช่วยกันทะนุบำรุง

การที่เรามาทำหน้าที่ของเรานี้ ชื่อว่า *เราทะนุบำรุงพระพุทธศาสนา* ตั้งแต่เช้าเราก็ได้ทำบุญ ตักบาตร ให้แก่พระสงฆ์ บางท่านก็ได้รักษาอุโบสถศีล ได้รักษาศีล ปฏิบัติธรรม ทานท่านก็ได้บริจาค ศีลท่านก็ได้รักษา ภาวนาท่านก็ได้เจริญ การที่มาทำอย่างนี้แหละ ชื่อว่า ทำให้พระพุทธศาสนามีความเจริญรุ่งเรือง มีความเจริญก้าวหน้า

ศาสนาของเราไม่เสื่อม
เพราะเรามีการประพฤติปฏิบัติศีลธรรมกัน

• *แสดงเมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์ที่ พระราชสุธรรมเมธี : ๘ มิ.ย. ๒๕๓๙*

๒๓
เสียเพื่อได้

มนุษย์ทุกคนต่างต้องพึ่งพาอาศัยกันจึงจะอยู่รอดได้ เมื่ออยู่-ในสังคม เราก็ต้องเสียบ้าง ได้บ้าง คือต้องยอมเสียสละความสุขส่วนตัว เนื่องจากสังคมต้องการคนเสียสละมากกว่าคนเห็นแก่ตัว

การเสียสละทำให้ส่วนรวมสงบสุข มีความเจริญก้าวหน้า เช่น การเสียภาษีให้แก่รัฐเพียงคนละเล็กน้อยนั้น เป็นหน้าที่ที่พลเมืองที่ดีจะพึงกระทำ เงินภาษีที่เสียไปนั้นก็จะกลับมาสร้างประโยชน์มหาศาลให้แก่ประเทศชาติในทุกๆด้าน

บรรดาทหารทุกเหล่าทัพ ผู้เป็นรั้วของชาติ เป็นผู้มีความเสีย-สละอย่างใหญ่หลวง เสียสละความสุขสบายส่วนตน ยอมเสี่ยงตายพลีชีพเพื่อรักษาเอกราช เป็นการได้ความสงบสุขแห่งประเทศชาติอย่างต่อเนื่อง เจ้าหน้าที่ตำรวจเสี่ยงชีวิตเพื่อความสงบสุขของอาณาประชาราษฎร

เหล่านี้เป็นตัวอย่างของการ *"เสีย"* เพื่อแลกกับการ *"ได้"* ของคนหมู่มาก การเสียแบบนี้ มิใช่ *"เสียเพื่อเห็นแก่ได้"*

- *แสดงเมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์ที่ พระราชสุธรรมเมธี : ๘ มิ.ย. ๒๕๓๙*

๒๔

ธรรมะกับความรับผิดชอบ

การปฏิบัติธรรมะ ก็คือ การรักษาหน้าที่ของตัวเอง

การรับผิดชอบนี้...ทุกคนมีงาน มีหน้าที่

ในหน้าที่ของตัวเองนั้น ก็แบ่งไปต่างๆกัน ในที่นี้ก็มีหน้าที่ของ-ท่านผู้อำนวยการ ผู้ช่วยผู้อำนวยการ มีอาจารย์สอน ต่างคนก็ต่าง-มีหน้าที่ แล้วในหน้าที่ที่เรามีอยู่นั้นเราก็ต้องรับผิดชอบ ถ้าเราไม่รับ-ผิดชอบหน้าที่ เหมือนกับว่าเราไม่รับผิดชอบตัวเอง

หน้าที่กับตัวเองมันคู่กัน เหมือนกับว่าหน้าของเรา เขาจะมอง-หน้าที่เราอยู่ที่หน้าเรา หน้าที่อยู่ที่การกระทำของเรา

ถ้ามีการปล่อยปละละเลยหน้าที่ ถือว่าไม่รับผิดชอบในหน้าที่-นั้น งานจะไม่เจริญ มีแต่ทรงกับทรุด แต่ว่าถ้ามีการรับผิดชอบใน-หน้าที่ งานก็เจริญรุ่งเรือง ฝ่ายบริหารผู้ที่จะต้องรับผิดชอบหน้าที่ในหน้าที่ ต้องมองเห็นว่า งานทุกงานมีความสำคัญหมด

ธรรมะที่นำมาใช้ในการรับผิดชอบงานต่างๆ คือ

. . . ขยัน...ซื่อสัตย์...อดทน...เสียสละ . . .

• *แสดงเมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์ที่ พระราชสุธรรมเมธี : ๑ ก.พ. ๒๕๔๐*

๒๕
เมตตากถา

เมตตา . . . เป็นเครื่องค้ำจุนโลก

เมตตานั้นมีอุปาทานเหมือนกับว่าเป็นน้ำเย็นที่ใสสะอาด

เมื่อเรามีเมตตาอยู่ในใจแล้ว ใจของเราจะเยือกเย็นใสสะอาด คนที่มีจิตประกอบไปด้วยเมตตานี้ จึงจะสามารถให้ชีวิตแก่ผู้อื่นได้

แต่ถ้าเราขาดเมตตาเสียแล้ว การที่เราจะคิดให้ชีวิตกับผู้อื่นนั้น เป็นสิ่งที่ยากยิ่ง

เราท่านทั้งหลาย ได้มาร่วมไถ่ชีวิตโค กระบือ เห็นชีวิตโคและกระบือนั้นไม่ต่างอะไรกับชีวิตของเรา เพราะถือว่าชีวิตนั้นเป็นที่รักของสัตว์ทั้งปวง

เรารักชีวิตของเรา ฉันใด
สัตว์ทุกชนิดก็รักชีวิตของเขา ฉันนั้น

• *แสดงเมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์ที่ พระราชสุธรรมเมธี : ๒๗ เมษายน ๒๕๔๐*

๒๖

โลกธรรม ๘ ประการ

ชีวิตของเราท่านทั้งหลาย ต้องนำเอาธรรมะของพระพุทธเจ้าเรื่องโลกธรรมมาเป็นเครื่องปฏิบัติ

คนเราทุกคนที่เกิดมาจะต้องอยู่ใน*โลกธรรม ๘ ประการ* คือ

๑. เรามีลาภ เราก็เสื่อมลาภได้

๒. เรามียศ เราก็เสื่อมยศได้

๓. เรามีสุข มันก็มีทุกข์ได้

๔. เราได้รับการสรรเสริญ เขาก็นินทาเราได้

นี่เป็นโลกธรรมที่ประจำโลกอยู่ ไม่มีใครที่จะหลีกเลี่ยงได้

เมื่อเราถูกโลกธรรมเข้าครอบงำอย่างนี้ จิตใจของเรามันก็ลุ่มหลง

แต่ถ้าเราใช้ปัญญาพิจารณาว่า นี่เป็นโลกธรรม ชีวิตของเราสามารถที่จะเปลี่ยนแปลงชีวิตทุกข์ให้เป็นสุขได้ ชีวิตเสื่อมให้เจริญได้...ขึ้นอยู่กับปัญญา

• *แสดงเมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์ที่ พระราชสุธรรมเมธี : ๒๗ เมษายน ๒๕๔๐*

๒๗
แม่เป็นผู้ให้

"แม่" แปลว่า *"ผู้ให้"*

แม่ได้ให้สิ่งใดกับลูกบ้าง แม่ให้เรามากมาย แต่สิ่งที่แม่ได้ให้นั้น ว่าโดยสังเขปมีอยู่ ๔ ประการ ด้วยกัน คือ

แม่ให้ชีวิต ชีวิตคืออัตภาพร่างกายของเรานี่เอง แม่เป็นผู้ให้แก่ลูก เริ่มตั้งแต่ลูกได้ปฏิสนธิในครรภ์ของท่านแล้ว ท่านมิได้มอบชีวิตให้กับลูกเพียงเลือดเนื้อเท่านั้น หากแต่ได้มอบความรักความห่วงใยแก่ลูกด้วย

แม่ให้การเลี้ยงดู เมื่อลูกน้อยลืมตามาดูโลก แม่จะคอยให้การเลี้ยงดูลูกด้วยน้ำนมที่กลั่นจากเลือดในอกของผู้เป็นแม่

แม่ให้ความรู้ แม่เป็นครูคนแรกที่ให้ความรู้เบื้องต้นแก่ผู้เป็นลูก แม่จะคอยสั่งสอนให้ลูกรู้จักชีวิต

แม่ให้ทรัพย์สมบัติ ทรัพย์สมบัติทุกอย่างที่แม่สู้บากบั่น ทนทุกข์ยากเก็บหอมรอมริบ เก็บเล็กผสมน้อยมาทั้งชีวิต ก็เพื่อรักษาไว้ให้ลูก

• *แสดงเมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์ที่ พระราชสุธรรมเมธี : ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๔๐*

๒๘

หิริและโอตตัปปะ

หิริ แปลว่า *ความละอาย*

โอตตัปปะ แปลว่า *ความเกรงกลัว*

ละอายและเกรงกลัวในที่นี้ หมายถึง ความละอายต่อสิ่งที่เป็น-ความชั่ว ความไม่ดี เกรงกลัวต่อสิ่งที่เป็นบาปผิดทำนองคลองธรรม

พระอรรถกถาจารย์ในยุคก่อน ท่านได้เปรียบไว้ให้เราได้เข้าใจถึงหิริและโอตตัปปะสองข้อนี้ว่า...

คนที่กลัวบาปนั้น เปรียบเช่นกับคนกลัวอสรพิษ แม้ว่าอสรพิษจะตัวไม่ใหญ่โต แต่ก็มีพิษร้ายแรง หากไม่ระวังก็จะถูกมันฉกกัดให้-เป็นอันตรายได้

และ *เปรียบดังสตรีงามที่อาบน้ำแล้วชะโลมไล้ด้วยเครื่องปรุง-ของหอม* แต่งตัวงดงามดีแล้ว ย่อมรังเกียจสิ่งสกปรก แม้เพียงเล็กน้อย เช่น โคลนตม

ดังนี้ *ผู้รักษาศีล...จึงเป็นผู้มีความสะอาดทั้งทางกาย วาจาและใจ เป็นผู้มีจิตสำนึกสูง ไม่กระทำความชั่ว มีความละอายและ-กลัวสิ่งที่ไม่ดี ถึงแม้สิ่งไม่ดีจะเล็กน้อยก็ตาม*

• *แสดงเมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์ที่ พระราชสุธรรมเมธี*

๒๙
ผู้มีศีล

ผู้ที่มีศีลนั้น จะเข้าสู่สังคมใด ก็เป็นผู้มีความแกล้วกล้า ไม่เก้อเขิน ไม่หวาดหวั่นด้วยกลัวจะมีผู้รู้ความชั่ว เป็นผู้ที่น่าไว้เนื้อเชื่อใจ

ไม่ว่าจะอยู่ในวัยใดก็น่ารัก สวยงาม เป็นเด็กก็ได้รับการมองว่าเป็นเด็กดี ว่านอนสอนง่าย

เป็นผู้ใหญ่ก็ดูเป็นผู้มีเหตุผล น่าเคารพยกย่อง

เป็นคนสูงอายุที่น่ารักน่าเคารพกราบไหว้

ดำรงอยู่ในเพศคฤหัสถ์ก็น่าคบหา น่าไว้วางใจให้เป็นผู้นำของ-สังคม

เป็นพระภิกษุสามเณร ดำรงอยู่ในเพศบรรพชิต ก็เป็นบุคคลที่น่ากราบไหว้บูชาของคนทั่วไป เป็นที่ไว้วางใจของพระผู้ใหญ่ให้บริหารงาน

ศีล สามารถช่วยผู้ปฏิบัติ
ให้ข้ามพ้นความชั่ว...บาปกรรมได้ทุกชนิด

• *แสดงเมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์ที่ พระราชสุธรรมเมธี : ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๔๐*

๓๐
ชีวิตปลอดยาเสพย์ติด

ชีวิตของนักเรียน เป็นชีวิตที่มีค่า ขณะนี้นักเรียนกำลังเรียนอยู่ กำลังใฝ่หาวิชาอยู่ เอาวิชามาไว้ในชีวิตเรา ชีวิตก็จะได้มีค่ามากขึ้น แต่ในขณะที่เรากำลังเดินหาวิชาอยู่นี้ ให้ระมัดระวังสิ่งข้างทาง สิ่งข้างทางในที่นี้ก็คือ *ยาเสพย์ติด* เราอย่าได้แวะไปหามัน หรืออย่าให้มันมาใกล้เรา ถ้าเราแวะไปหามันหรือมันมาใกล้เรา ชีวิตของเราก็จะลดราคาลงมา

วิธีที่จะทำให้ชีวิตของเราให้มีค่ามากยิ่งขึ้น ก็คือเอาศีลธรรมเป็นเครื่องนำชีวิต

ศีล คือ สมบัติ
ศีล คือการรักษากาย วาจา ให้เรียบร้อย
ศีล คือ การไม่เบียดเบียนกัน
ศีล คือ การให้อภัยกัน
ศีล คือ ความสะอาด

ธรรมสี่อย่างที่เราจะต้องนำไปปฏิบัติ ก็คือ

. . . ขยัน ซื่อสัตย์ อดทน เสียสละ . . .

• *แสดงเมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์ที่ พระราชสุธรรมเมธี : ๒๙ ตุลาคม ๒๕๔๐*

๓๑

พระบรมราโชวาท

ข้าพเจ้าขอน้อมพระบรมราโชวาท ๔ ประการ ไว้ปฏิบัติดังนี้คือ

๑. *ข้าพเจ้าจะรักษาความสัตย์ ความจริงใจต่อตนเอง*
ที่จะประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม

๒. *ข้าพเจ้าจะข่มใจตนเอง ฝึกใจตนเอง*
ให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในความสัตย์ความดีนั้น

๓. *ข้าพเจ้าจะอดทน อดกลั้น และอดออม*
ที่จะไม่ประพฤติล่วงความสัตย์สุจริตนั้น
ไม่ว่าจะด้วยเหตุประการใด

๔. *ข้าพเจ้าจะละวางความชั่ว ความทุจริต*
และสละสิ่งที่เป็นประโยชน์ส่วนน้อยของตน
เพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง

นี่เรียกว่าเป็น*พระบรมราโชวาท* เรารับไปแล้วเป็นศิริมงคล

• *แสดงเมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์ที่ พระราชสุธรรมเมธี : ๒๙ ตุลาคม ๒๕๔๐*

๓๒
การเปลี่ยนแปลง

เรามักจะไปมองว่า...

ถ้ามันเปลี่ยนแปลงตอนที่เราได้อะไรน้อยเกินไป

...เราก็ว่ามันเสื่อม

แต่ถ้ามันเปลี่ยนแปลงแล้ว เราได้อะไรมาเยอะเกินไป

...เราก็ว่ามันเจริญ

จริงๆแล้วเราต้องมองตัวเราว่ามันเท่ากัน เท่ากันเหมือนกับว่าชีวิตของเรานี่เกิดมา เราตั้งขึ้นมาตั้งแต่เลขศูนย์...ไม่มีอะไรเลย จากไม่มีอะไรเลย...แล้วเดี๋ยวนี้มันก็มีโน่นมีนั่นขึ้นมา ค่อยๆมีขึ้นมา เมื่อมีขึ้นมาแล้วก็หมดลงไปได้ มาดูซิว่าจะหมดไปถึงไหน หมดไปถึงเลขศูนย์ ก็ตั้งหนึ่งขึ้นมาใหม่ สมมติว่าอย่างนั้น

ถ้าเราพิจารณาอยู่อย่างนี้ได้แล้ว ตรงนี้มันไม่ใช่ลึกซึ้งอะไรมาก แต่ถ้าเราไม่พิจารณา...เราก็จะมองไม่เห็น

• *แสดงเมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์ที่ พระราชสุธรรมเมธี : ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๔๐*

๓๓
อายุ

อายุ คือ การเปลี่ยนแปลง คล้อยไปตามสถานการณ์และ-สภาพแวดล้อม คือ *พึ่ง พบ เพียร พัก พราก* ตามลำดับ

อายุตั้งแต่เกิด - ๑๕ ปี เป็นชีวิตที่ต้อง*พึ่ง* คือพึ่งพาคนอื่น ยัง-ช่วยเหลือตนเองไม่ได้

อายุ ๑๕ ปี - ๒๕ ปี เป็นชีวิตที่ต้อง*พบ* ต้องพบสิ่งใหม่ๆ ที่แตกต่างจากความเป็นเด็ก

อายุ ๒๕ ปี - ๖๐ ปี เป็นชีวิตที่ต้อง*เพียร* คือเป็นวัยทำงานหาเลี้ยงชีพ หาเลี้ยงครอบครัว

อายุ ๖๐ ปี - ๗๐ ปี เป็นชีวิตที่ต้อง*พัก* คือผู้ที่มีอายุมาถึงระดับ-นี้เป็นวัยที่ควรพักผ่อน หาทางสงบ

อายุ ๗๐ ปีขึ้นไป เป็นชีวิตที่ต้อง*พราก* เป็นวัยไม้ใกล้ฝั่งสิ้นไปตามอายุขัย ซึ่งกำหนดประมาณ ๗๕ ปีของคนปัจจุบัน

ในแต่ละช่วงของอายุ ย่อมมีความเปลี่ยนแปลงทั้งร้ายและดี-ตามการกระทำของแต่ละคน

• *แสดงเมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์ที่ พระราชสุธรรมเมธี : ๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๔๐*

๓๔
วรรณะ

วรรณะ มีความหมาย ๔ ประการ คือ

๑. วรรณะ หมายถึง ผิวพรรณ หน้าตาอันอิ่มเอมผ่องใส

ถ้าเป็นคนดำก็ดูคมขำ ถ้าเป็นคนขาวดูแล้วสะอาดผ่องใส เหมือนมีรัศมีอ่อนๆเปล่งออกจากกาย

๒. วรรณะ หมายถึง การยกย่องสรรเสริญ ได้รับการยอมรับ-จากสังคม

การยกย่องสรรเสริญที่เป็นพรของพระนั้น หมายถึง การยกย่องนับถือจากคุณงามความดี

๓. วรรณะ หมายถึง ยศ ชั้น ฐานันดร ตำแหน่งหน้าที่การงานต่างๆ ให้เจริญก้าวหน้ามั่นคงถาวร

๔. วรรณะ หมายถึง เพศ

เป็นเพศชายก็เป็นชายบริบูรณ์ เป็นหญิงก็เป็นหญิงที่บริบูรณ์-ไม่กลับเพศ ไม่ลักเพศ

• *แสดงเมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์ที่ พระราชสุธรรมเมธี : ๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๔๐*

๓๕
สุขะ

สุขะ แปลว่า *สภาพที่ทนได้ง่าย*

ส่วนคำว่า ทุกข์ แปลได้ความหมายตรงกันข้ามว่า สภาพที่ทนได้ยาก

ความสุข หมายถึง *ความสบาย ความสะดวก ราบรื่น*

ความสุขมีสองทาง คือ *ทางกาย* และ *ทางใจ*

สุขทางกาย คือ มีสุขภาพดี ไม่เจ็บไข้ได้ป่วย การทำงานสะดวกราบรื่น ไม่มีอุปสรรคด้านร่างกาย

สุขทางใจ คือ มีจิตใจที่ดีงาม ปลอดโปร่ง สดชื่น ไม่ว้าวุ่น วิตกกังวล แม้จะมีปัจจัยภายนอกเข้ามาเบียดเบียนบ้างก็ตาม

ความสุขนั้นเกิดขึ้นได้หลายรูปแบบ เช่น สุขเกิดจากการมีทรัพย์ สุขเกิดจากการได้ใช้จ่ายทรัพย์ สุขเกิดจากการไม่เป็นหนี้ สุขเกิดจากการสมปรารถนา เป็นต้น

- *แสดงเมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์ที่ พระราชสุธรรมเมธี : ๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๔๐*

๓๖
พละ

พละ หมายถึง กำลัง อันได้แก่ *กำลังสี่*

๑. *กำลังกาย* คือ มีสุขภาพพลานามัยที่ดี มีความสมบูรณ์ แข็งแรง ประกอบกิจการงานต่างๆ โดยไม่เหน็ดเหนื่อย

๒. *กำลังใจ* คือ มีสุขภาพจิตที่ดี เข้มแข็ง มีผู้คอยช่วยเหลือในกิจการต่างๆ ด้วยความซื่อสัตย์ เวลาประสบอุปสรรคต่างๆ ก็มีผู้คอยช่วยเหลือ ให้กำลังใจ

๓. *กำลังทรัพย์* คือ มีทรัพย์สมบัติที่สามารถใช้เป็นเครื่องดำรงชีพ ประคองชีวิตให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

๔. *กำลังสติปัญญา* คือ มีการศึกษาที่ดี มีความรู้จักบาปบุญคุณโทษ มีความสามารถในกิจการต่างๆ โดยเฉพาะรู้จักวิถีทางที่จะ-อยู่ในสภาพสังคมปัจจุบันได้อย่างมีความสุข

• *แสดงเมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์ที่ พระราชสุธรรมเมธี : ๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๔๐*

๓๗
การกราบไหว้

การกราบไหว้และการแสดงความอ่อนน้อมถ่อมตนต่อผู้หลักผู้ใหญ่ เป็นวัฒนธรรมอันดีงามที่แสดงออกถึงลักษณะนิสัยอ่อนโยนของคนไทย ไม่มีชนชาติใดที่จะไหว้ได้สวยงามอ่อนช้อยเท่าคนไทย เมื่อชาวต่างชาติได้เห็นก็เกิดประทับใจ

การกราบไหว้ เป็นการแสดงความเคารพ หรือการทักทายของคนไทย

พระพุทธเจ้า เป็นผู้ควรกราบไหว้ของพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย

พระธรรม เป็นที่ควรปฏิบัติด้วยความเคารพกราบไหว้อยู่เป็นเนืองนิตย์

พระสงฆ์ เป็นผู้ควรได้รับการกราบไหว้ของพุทธศาสนิกชนทุกหมู่เหล่า

พระมหากษัตริย์ เป็นผู้ควรได้รับการกราบไหว้จากพสกนิกร

บิดามารดา เป็นผู้ควรได้รับการกราบไหว้จากบุตรธิดา

ครูอาจารย์ สมควรได้รับการกราบไหว้จากลูกศิษย์

ผู้หลักผู้ใหญ่ ควรได้รับการกราบไหว้จากผู้น้อย

• *แสดงเมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์ที่ พระราชสุธรรมเมธี*

๓๘
ผู้บริหารบ้านเมือง

หากผู้บริหารบ้านเมืองทำหน้าที่ของตนด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ตั้งอยู่ในศีลธรรม เอาศีลธรรมเป็นเครื่องนำชีวิต ไม่เห็นแก่ตัว ไม่เห็นแก่พรรคพวก เห็นแก่ความถูกต้องตามทำนองคลองธรรม ได้ชื่อว่าเจริญเมตตาไปในตัว เพราะการกระทำเช่นนั้นจะสร้างความสุขให้แก่ประชาชนทั้งประเทศ

หากเห็นแก่ตัว เห็นแก่พรรคพวก ทำทุจริตประพฤติผิดจาก-ฆราวาสธรรม คนที่จะได้รับความทุกข์เดือดร้อน ก็คือประชาชน ชื่อ-ว่าไม่เป็นการสร้างเมตตา

เมตตาเหมือนกับน้ำ
คนขาดเมตตาเหมือนกับปลาขาดน้ำ
สังคมจะอยู่ด้วยเมตตา ปลาจะอยู่ได้ด้วยน้ำ
ขอให้ผู้นำทุกหมู่เหล่า จงมีจิตประกอบด้วยเมตตาเถิด
สังคมที่เดือดร้อนจะกลายมาเป็นสังคมที่ดี กินดี มีสุข

• *แสดงเมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์ที่ พระราชสุธรรมเมธี*

๓๙
ประมาณตน

การรู้จักประมาณตน หมายถึง *ถ่อมตน* คือ

ประมาณตนทางกาย หรือ การบริโภคพอประมาณ

รู้จักกิน รู้จักใช้ การใช้จ่ายทรัพย์ไม่ฟุ่มเฟือยจนเกินไป ใช้จ่ายด้วยปัญญา พอเหมาะสมแก่ฐานะรายได้ ไม่หลงใหลไปตามสื่อโฆษณาชวนเชื่อ หรือตามแฟชั่นจนเกินฐานะของตน เมื่อมีฐานะดีก็ไม่ดูถูกเหยียดหยามผู้ด้อยโอกาส

ประมาณตนทางวาจา

การพูด ต้องรู้จักกาล บุคคล และสถานที่ รู้จักสิ่งที่ควรพูดหรือไม่ควรพูด โดยเฉพาะเมื่อเข้าหาผู้หลักผู้ใหญ่ ต้องเรียนรู้การใช้คำพูดให้ถูกต้อง

ประมาณตนทางใจ

เมื่อเก็บสิ่งใดไปคิด ต้องใช้สติปัญญาคิด เรื่องที่เก็บไปคิดแล้วทำให้จิตใจว้าวุ่น วิตกกังวล ไร้ประโยชน์ ก็ไม่ควรคิด

• *แสดงเมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์ที่ พระราชสุธรรมเมธี*

๔๐

ความหมายของคำว่า "แก่"

แก่ แปลว่า *มี* ก็คือมีอายุยืนยาวนาน มีอายุมาก เมื่อคนมีอายุมากสมบัติก็มีขึ้นมากโดยปริยาย แล้วทำไมจึงไปรังเกียจคนแก่อยากจะรู้นัก

นอกจากมีแล้ว *คนแก่* ยังแปลว่า *สมบัติ* อีกต่างหาก โยมที่แก่แล้วให้นึกว่าเรานี้เป็นสมบัติ เป็นพ่อเป็นแม่ก็เป็นสมบัติของลูก

อาตมาเสียดายที่ลูกไม่อยู่ใกล้ชิดพ่อแม่ เอาไปไว้ที่สำนักคนชรา แสดงว่าท่านห่างสมบัติ เขาไม่รู้ว่าแม่นี้ พ่อนี้ เป็นคนแก่นี้เป็นสมบัติ...ถ้าลูกปฏิบัติดี

ปฏิบัติดีก็คือต้องเลี้ยงดูให้ดี ไม่ใช่ปล่อยให้ทุกข์ทรมาน ต้อง-เลี้ยงดูให้ดีแล้วจะเป็นคนมีสมบัติ

พูดได้ว่า *เลี้ยงพ่อ เลี้ยงแม่...สมบัติเกิด*

• *แสดงเมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์ที่ พระราชสุธรรมเมธี : ๒๙ เมษายน ๒๕๔๑*

๔๑
หัวใจเศรษฐี

พึงพิจารณา*ทางได้ทรัพย์* ได้แก่ ธรรมะ ๔ ข้อ คือ

อุ ย่อมาจาก *อุฏฐานสัมปทา*

ถึงพร้อมด้วยความหมั่นเพียร การทำงานควรเริ่มต้นด้วยความเพียร พากเพียรพยายามที่จะทำงานนั้นๆให้สำเร็จ ปลุกเร้าให้จิตใจเกิดความรักในงานในหน้าที่ที่ตนรับผิดชอบ

อา ย่อมาจาก *อารักขสัมปทา*

ถึงพร้อมด้วยการรักษา หมายถึง ปกป้องรักษาไม่ให้เกิดความสูญเสีย คือรักษาทรัพย์และรักษาตน เมื่อหาทรัพย์ได้แล้วก็ต้องรู้จักเก็บ รู้จักดูแลรักษา

กะ ย่อมาจาก *กัลยาณมิตตตา*

คบแต่คนดี คนที่เป็นกัลยาณมิตร ในชีวิตเรา...คนเราจะดีจะเสียก็เพราะเพื่อน เลือกคบแต่คนดี หลีกเลี่ยงคนเลว

สะ ย่อมาจาก *สมชีวิตา*

เลี้ยงชีวิตด้วยความเหมาะสม การเป็นอยู่ในทางสายกลาง เมื่อมีทรัพย์ก็ไม่ใช้จ่ายฟุ่มเฟือยให้เกินฐานะ หรือประหยัดเสียจนตนเองและครอบครัวต้องลำบาก

• *แสดงเมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์ที่ พระราชสุธรรมเมธี : ๑๔ มิถุนายน ๒๕๔๑*

๔๒

คนจน

คนจน มีสองประเภท คือ

จนเพราะไม่มี

กับ *จนเพราะมีไม่พอ*

จนเพราะไม่มีนี้ ยังมีโอกาสรวย

แต่จนแบบมีไม่พอ พวกนี้นึกเอาเองว่าจน และจะจนอยู่อย่างนี้ร่ำไป

หากอยากจะร่ำรวยก็ต้องเดินสายกลาง ยินดีในสิ่งที่ตนได้ พอใจในสิ่งที่ตนมี เรียกว่า มีความสันโดษ...ต้องรู้จักพอใจ

ความสันโดษนับว่าเป็นอริยทรัพย์อย่างหนึ่ง

ดังพระพุทธพจน์ว่า...

"สันตุฏฺฐิ ปรมํ ธนํ"

แปลว่า *"ความสันโดษเป็นทรัพย์อย่างยิ่ง"*

เราต้องพยายามหาสิ่งของที่มีคุณภาพ ราคาไม่แพง เหมาะสมกับฐานะของตน และใช้สิ่งของเหล่านั้นให้เกิดประโยชน์สูงสุด

• *แสดงเมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์ที่ พระราชสุธรรมเมธี : ๑๔ มิถุนายน ๒๕๔๑*

๔๓

ทางสายกลาง

ท่านลองมาพิจารณาดูในชีวิตประจำวัน ถ้าทำอะไรตึงเกินไป ...มันจะรู้สึกอึดอัด ตัวเองก็อึดอัด สมัยนี้เขาเรียกว่าโรคเครียด คนใกล้เคียงก็อึดอัด ไม่กล้าเข้าไปใกล้อีกแล้ว...เดี๋ยวโดน นี่เรียกว่าทำตัวให้เครียดเกินไป

ทางซ้าย...พระพุทธเจ้าบอกว่าไม่ให้เดิน ทางขวา..ก็ไม่ดีคือเจ้าสำราญเกินไป แบบไม่ทำอะไร ไม่ได้สร้างประโยชน์ให้กับตน ไม่ได้สร้างประโยชน์ให้กับผู้อื่น แถมยังไปสร้างความเดือดร้อนให้กับผู้อื่นด้วยซ้ำไป...อย่างนี้ไม่ให้เดิน

ให้เดินสายกลางก็คือให้เดินไปพอดีๆ ให้พิจารณาว่าคนเราเกิดมาแล้วต้องตาย เกิดมาไม่ได้มีอะไรติดมือมาเลย มาสร้างขึ้นเองทั้งนั้น ของที่เราสร้างขึ้นมา มันสมมติขึ้นมา เมื่อมันเกิดขึ้นมาได้มันก็หมดได้

ถ้าเราใช้เดินสายกลางอย่างนี้ละก็...
ชีวิตจะมีความสุข แล้วจะถึงที่สุด คือความพ้นทุกข์

- *แสดงเมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์ที่ พระราชสุธรรมเมธี : ๘ กรกฎาคม ๒๕๔๑*

๔๔
การรับศีล

ศีล ท่านรับของท่านเองได้ ไม่ต้องรับกับพระ รับกับพระเรา เรียกว่า ศีลในพิธี แต่เราอยู่ที่บ้านไม่เจอพระ ทำอย่างไร...รับเองเลย

ตื่นเช้าขึ้นมาอยู่บ้าน...แปดโมงเช้า เวลาธงชาติขึ้นเสา เราก็รับศีลของเรา หรือจะออกจากบ้านก็รับศีลของเรา

เมื่อเรารับศีลก็แสดงว่าเรามีศีลแล้ว...ไปไหนศีลนำไป

ตอนที่ไม่มีศีลไปไหนเราต้องนำเอง บางทีเราก็ไปหลงทาง บางทีเราก็ไปประสบปัญหา แต่ถ้าเราเอาศีลเป็นตัวนำแล้วจะหลีกเลี่ยงปัญหาได้ หลีกเลี่ยงอุปสรรคได้ เพราะศีลเป็นตัวนำ

จึงขอให้ทุกท่านนำศีลไปปฏิบัติทุกวัน
...รับของเราเองนั่นแหละ

• *แสดงเมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์ที่ พระราชสุธรรมเมธี : ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๔๑*

๔๕

บุคคลที่ควรบูชา

บุคคลที่ควรบูชาในโลกนี้ เราเรียกว่า "ปูชนียบุคคล" เป็นผู้สมควรแก่การบูชา ท่านจัดไว้เป็น ๔ ประเภท คือ

๑. พระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ เป็นผู้ที่ควรบูชายกย่องของชาวโลก

๒. พระมหากษัตริย์ เป็นประมุขของชาติ ทุกพระองค์เป็นผู้ควรบูชาของพสกนิกรทั้งประเทศ

๓. บิดา มารดา เป็นผู้ควรบูชาของบุตรธิดา

๔. ครู อุปัชฌาย์ อาจารย์ เป็นผู้ควรบูชาของศิษย์

การได้บูชาปูชนียบุคคลเหล่านี้ ด้วยความเชื่อ ความเลื่อมใส ด้วยการเคารพนับถือ ด้วยการยกย่องเชิดชู ด้วยการปฏิบัติตามคำ-สั่งสอน และด้วยความเป็นคนกตัญญูกตเวที นับว่าเป็นมงคลสูงสุดของชีวิต

• *แสดงเมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์ที่ พระราชสุธรรมเมธี : ๓ พฤศจิกายน ๒๕๔๑*

๔๖
เลี้ยงแม่

เมื่อแม่ยังมีชีวิตอยู่ในโลกนี้ ลูกๆได้เลี้ยงดูท่านเป็นอย่างดี เรียกว่า *เลี้ยงแม่ในโลกนี้*

เลี้ยงกาย ด้วยข้าวปลาอาหาร เลี้ยงกายด้วยการให้เสื้อผ้า ให้ท่านมีความสุข

เลี้ยงใจ ก็คือ ปฏิบัติตามคำสอนของท่าน เชื่อฟัง ตั้งตนเป็นคนดี ท่านก็สบายใจ นี่เรียกว่า เราเลี้ยงท่านในโลกนี้

เมื่อท่านไปสู่สัมปรายภพแล้ว โอกาสที่เราจะเลี้ยงด้วยข้าวด้วยน้ำ...ก็หมดโอกาส เราก็จะต้องให้ข้าวนั้นกลายมาเป็นบุญ แล้วก็อุทิศไปให้ท่าน เราเรียกกันว่า *เลี้ยงแม่ในสัมปรายภพ*...เลี้ยงด้วยบุญ ทำบุญอุทิศไปให้ท่านนั่นเอง

• *แสดงเมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์ที่ พระราชสุธรรมเมธี*

๔๗

อุปมาบุญและไทยธรรม

บุญ เป็นส่วนที่ละเอียด

ไทยธรรม เป็นส่วนหยาบ

แต่ว่าส่วนละเอียดโยมมองไม่เห็น เห็นแต่ส่วนหยาบๆ

ถ้าอาตมาจะกล่าวอุปมาในที่นี้ ก็เหมือนกับโยมที่จะทำแกง เวลาแกง...โยมก็จะต้องมีมะพร้าว มะพร้าวก็จะต้องมาขูด ขูดมะพร้าวแล้วก็เอาไปคั้นเอาน้ำกะทิ น้ำกะทิมันมาจากไหน...มันมาจากมะพร้าว แต่ตอนที่ไม่คั้นเราเห็นน้ำกะทิไหม...ไม่เห็น ไม่เห็นน้ำกะทิ เห็นแต่กากมะพร้าว ฉันใด

บุญที่จะเกิดขึ้นก็เกิดขึ้นจากไทยธรรม บีบออกมาเป็นน้ำกะทิ ...บีบออกมาเป็นบุญ

ในส่วนของน้ำกะทินั่นแหละให้ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว

ในส่วนของกากมะพร้าวทิ้งไป...เอาไปให้พระเทศน์

• *แสดงเมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์ที่ พระราชสุธรรมเมธี*

๔๘

รีบทำ ช้าไม่ได้

เขามีธรรมไว้เอามาใช้ให้เป็นประโยชน์ ต้องรีบทำ ๔ ประการ คือ

๑. *อภิเษกกษัตริย์* บัลลังก์จะว่างกษัตริย์ไม่ได้ ถ้าว่างกษัตริย์ต้องรีบอภิเษก...อภิเษกกษัตริย์ เหมือนกับสถานที่ราชการเขาให้มีผู้บริหาร ถ้าเกิดตรงใดว่างผู้บริหารก็จะเห็นว่ายุ่ง ต้องรีบตั้ง-ผู้บริหาร ถ้าช้าแล้วมีปัญหา

๒. *กำจัดศัตรู* ต้องรีบทำ ถ้ารู้ว่าใครเป็นศัตรูเรา ต้องรีบกำจัด ไม่อย่างนั้นภัยมาถึงตัวเอง นักปราชญ์ท่านกล่าวไว้เป็นข้อคิด ที่กล่าวนี้ไม่ใช่จะให้ไปตีกัน

๓. *ศึกษาความรู้* ช้าไม่ได้...ต้องรีบ อย่าไปรอว่าอายุเรายังน้อย เดี๋ยวตอนโตเราค่อยเรียนก็แล้วกัน...ไม่ได้

๔. *รักษาป่วยไข้* การเจ็บป่วยอย่าไปนึกว่ามันนิดเดียว บางทีเราตายได้ ต้องรีบรักษาอย่าปล่อยให้มันเรื้อรัง อย่าประมาทกับความเจ็บป่วยเล็กน้อย

• *แสดงเมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์ที่ พระราชสุธรรมเมธี : ๑ กันยายน ๒๕๔๒*

๔๙
ความสวัสดี

ความสวัสดี ในบาลีว่า *"สทา โสตฺถี ภวนฺตุ เต"* นั้น *มีความหมายอยู่ ๔ ประการ คือ*

๑. *ความสวัสดี คือ ความดี* หมายถึงกุศลธรรม ก็คือ ธรรมที่-เป็นบุญ

๒. *ความสวัสดี คือ ความงาม* การแต่งกายเรียบร้อยก็ถือว่าเป็นความสวัสดี ผู้ใดมีกัลยาณมิตรก็ถือว่าเป็นผู้มีความสวัสดี

๓. *ความสวัสดี คือ ความปลอดภัย* ไม่มีภัยหรืออันตรายมาแผ้วพาน ไม่มีโรคมารุมเร้า เดินทางไปไหนก็พบแต่ความสะดวกสบายในทุกสถาน ในกาลทุกเมื่อ

๔. *ความสวัสดี คือ ความเจริญรุ่งเรือง* เจริญก้าวหน้าพัฒนาไปในที่ดี ที่เป็นกุศล เพียบพร้อมด้วยลาภ ยศ สรรเสริญ และสุข

ความสวัสดีเป็นสิ่งสำคัญที่ทุกคนควรนำมาใช้ปฏิบัติ

. . . ผู้น้อยยกมือไหว้ผู้ใหญ่

ผู้ใหญ่ยกมือรับไหว้ผู้น้อย. . .

• *แสดงเมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์ที่ พระเทพปริยัติมุนี : ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๓*

๕๐

บุญ ๓ ประการ

๑. *บุญเป็นเครื่องป้องกัน*
คือ ป้องกันให้เรามีความปลอดภัย
รอดพ้นจากความเสียหายที่ได้เกิดจากความประมาท

๒. *บุญเป็นเครื่องผลักดัน*
คือ ผลักดันให้เราไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองขึ้น
ผลักดันให้มียศสูงขึ้น
ผลักให้ทำมาค้าขายสุจริตก็ทำให้มีกำไรมากขึ้น

๓. *บุญทำให้สุขใจ*
คือ คนมีบุญแล้วมักสุขใจ
มีความสบายใจ มีสุขภาพจิตดี

• *แสดงเมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์ที่ พระเทพปริยัติมุนี : ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๓*

๕๑

มนต์

มนต์นั้นเป็นหัวใจสำคัญในการประกอบพิธีกรรมของชาวพุทธ แต่จะมีสักกี่คนที่เข้าใจความหมายของคำว่า *"มนต์"* ได้อย่างถ่องแท้ อันเป็นความเห็นที่ถูกต้อง

อย่าติเรื่องมนต์ไปในทางที่ผิด ซึ่งเมื่อพูดถึงมนต์แล้วหลายท่าน-อาจจะตีความหมายในเรื่องไสยศาสตร์ ซึ่งความเป็นไสยศาสตร์ พระพุทธองค์ไม่ได้ทรงปฏิเสธ แต่ไม่ทรงอนุญาตให้พระสงฆ์ได้ร่ำเรียน เพราะเป็นความรู้ที่ขัดขวางทางแห่งพระนิพพาน

คำว่า *"มนต์"* เป็นภาษาบาลี มาจากคำว่า *มนฺต* แปลว่า *ปรึกษา* หรือ *ตรึกตรอง* ใช้ในความหมายของการใช้ความคิด

ความหมายแห่งมนต์ มี ๕ ประการ คือ

๑. มนต์ *เป็นคำสำหรับสวดเพื่อให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์*

๒. มนต์ *เป็นคำสวดสำหรับระลึกถึงพระรัตนตรัย*

๓. มนต์ *เป็นเครื่องสร้างกำลังหรือทำใจให้เข้มแข็ง*

๔. มนต์ *เป็นความขลัง น่าประทับใจ มีเสน่ห์*

๕. มนต์ *เป็นเครื่องเตือนสติ ไม่ให้ประมาท*

• *แสดงเมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์ที่ พระเทพปริยัติมุนี*

๕๒

ความหมายของคำว่า "ยศ"

ยศ ย่อมเจริญยิ่งแก่บุคคลผู้มีความเพียรพยายาม ผู้มีสติ ผู้มีการงานสะอาด ผู้มีปกติใคร่ครวญแล้วจึงทำ ผู้สำรวม ผู้เป็นอยู่โดยธรรม และผู้ไม่ประมาท

เมื่อท่านทั้งหลายปรารถนายศ ปรารถนาอำนาจ จึงได้นำเรื่อง-ยศมาขยายความให้เข้าใจตามสติปัญญาของตนๆ

ยศในอรรถกถาพระธรรมบท มีความหมาย ๕

๑. *อิสฺริยํ* ยศหมายถึง *ความเป็นใหญ่* คือความเป็นใหญ่ใน-กิจการ ในสมาคม ชมรมต่างๆ มีอำนาจบังคับบัญชาบุคคลอื่นได้

๒. *โภโค* ยศหมายถึง *โภคทรัพย์* ทรัพย์ทั้งที่เป็นสังหาริมทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์

๓. *สมฺมาโน* ยศหมายถึง *ความเคารพนับถือ* การได้รับการกราบไหว้แสดงความเคารพจากผู้อื่น

๔. *กิตฺติ* ยศหมายถึง *เกียรติ* คือชื่อเสียงอันดีงามในทางที่ดีที่ปรากฏในโลก ในประเทศ ในสังคม

๕. *วณฺณภณนํ* ยศหมายถึง *การกล่าวยกย่องสรรเสริญ* คือคำพูดที่แสดงความชื่นชมยินดีในความดี

- *แสดงเมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์ที่ พระเทพปริยัติมุนี : ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๓*

๕๓
ศัตรูของความเพียร

ศัตรูของความเพียร คือ ความเกียจคร้าน

เขาเปรียบความเกียจคร้านเป็นดั่งมะเร็งร้ายทำลายยศและทำลายอำนาจ กัดกร่อนบั่นทอนปัญญาให้ด้อยลง ทำอะไรชักช้าไม่ทันการ

ยศที่กำลังจะเกิดขึ้นก็หายไปเพราะอาศัยความเกียจคร้าน ผัดวันประกันพรุ่ง เห็นแก่สุขสบายส่วนตัวเพียงชั่วครั้งชั่วคราว ไม่เร่งทำกิจที่ควรทำให้ลุล่วงตั้งแต่ต้น

ความเกียจคร้าน จะทำให้คนหาข้อต่างๆนานาเพื่อบ่ายเบี่ยงหน้าที่การงานที่ตนรับผิดชอบ ก็จะประสบแต่ความเสื่อมยศในภายหลัง ดังสุภาษิตที่ว่า...

"เบื้องต้นสู้ทนทุกข์
จะได้สุขเมื่อตอนปลาย
เบื้องต้นชอบสบาย
จะได้ร้ายที่ปลายมือ"

• *แสดงเมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์ที่ พระเทพปริยัติมุนี*

๕๔
สิ่งที่ต้องเพียร

ความเพียรที่อยากจะให้ท่านทั้งหลายที่มีหน้าที่ต่างๆกัน หันมา-สนใจเพียรพยายามอย่างเดียวกัน คือ

๑. *เพียรพยายามป้องกันบาป* คือความไม่ดี ไม่งาม ความเสื่อมเสีย เป็นต้น ที่ยังไม่เกิด ไม่ให้เกิดขึ้น

๒. *เพียรพยายามละบาปที่มันเกิดขึ้นแล้วแก้ไขให้ดีขึ้น*

๓. *เพียรพยายามทำความดีงามที่ยังไม่เกิดให้มันเกิดขึ้น*

๔. *เพียรรักษาความดีงามที่เกิดขึ้นแล้วให้ดำรงอยู่กับตัวเอง*

• *แสดงเมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์ที่ พระเทพปริยัติมุนี*

๕๕
ความขยันหมั่นเพียร

การเป็นคนขยัน กระตือรือร้น จุดไฟปรารถนาให้ลุกโชน อย่าเป็นคนหยุดนิ่งอยู่กับที่ หมั่นพัฒนาตนเองอยู่เสมอ บรรดาความขี้เกียจ ความเบื่อหน่าย ความห่อเหี่ยว ท้อแท้ ท้อถอย อันเป็นมิตรกับความเสื่อม ต้องเอาชนะด้วยความขยัน

แม้จะประสบกับความทุกข์ยากความลำบากต่างๆ นั่นเป็นเหมือนบทเรียนที่จะทำให้เราเรียนรู้ อุปสรรคเป็นเหมือนโจทย์ที่ครูตั้งให้เราหาคำตอบ จุดหมายแม้จะอยู่ไกล แต่อาศัยสองเท้าที่ก้าวเดินไปทีละย่างก้าวเท้าที่เราย่างออกไป *ไม่มีความสำเร็จใดจะเดินเข้ามาหาเรา ถ้าหากเราไม่เป็นฝ่ายเดินเข้าไปหามัน*

เป็นดังพระมหาชนกที่แหวกว่ายอยู่กลางมหาสมุทร แม้จะมองไม่เห็นฝั่ง แต่ตราบใดที่ยังมีเรี่ยวแรงก็จะแหวกว่ายไปด้วยกำลังแห่งลูกผู้ชาย ในที่สุดก็ถึงซึ่งฝั่งอันเกษม

ดังพระพุทธพจน์ในขุททกนิกาย ธรรมบท ว่า

วิริเยน ทุกฺขมจฺเจติ...คนจะล่วงทุกข์ได้เพราะความเพียร

- *แสดงเมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์ที่ พระเทพปริยัติมุนี*

๕๖

สติ

สติ แปลว่า *"ความระลึกได้"* เป็นการระลึกรู้เท่าทันปัจจุบัน รู้ว่าตัวเองจะทำอะไร จะพูดอะไร จะคิดอะไร

สติมาคู่กับสัมปชัญญะ คือความรู้ตัวเอง รู้ว่ากำลังทำอะไรอยู่ พูดอะไรอยู่ คิดอะไรอยู่

สติสัมปชัญญะเป็นตัวควบคุมพฤติกรรมต่างๆของตัวเอง เป็นอุปการะในกิจการทั้งปวง มีสติสัมปชัญญะอยู่ตลอดเวลาเป็นดั่งเกราะป้องกันภัยเรียกว่า สติจะตัดก่อนตาย เตือนก่อนวายวอด

ส ัง เ ก ต ไ ด ้ ว ่ า . . .

ขณะที่เรามีสติอยู่กับตัว
จะดูอะไรก็เห็นชัด จะฟังอะไรก็ได้ยินชัดเจน
จะคิดอะไรก็รอบคอบ มีจิตจดจ่อตั้งมั่น
มีสติต่อเนื่อง ทำให้เกิดสมาธิ
คือมีจิตใจมั่นคง ไม่วอกแวก
จะทำอะไรก็มีความผิดพลาดน้อย

• *แสดงเมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์ที่ พระเทพปริยัติมุนี*

๕๗

การงานสะอาด

การงานที่ทำทุกอย่าง ทั้งทางกาย วาจา และใจ ต้องปราศจากโทษ ไม่ผิดต่อศีลธรรม กฎหมายบ้านเมือง หรือขนบธรรมเนียมประเพณีในที่นั้นๆ

ธุรกิจหรือกิจการทุกอย่างที่ประกอบเป็นอาชีพนั้น ต้องเป็นสิ่งที่ทำถูกต้องตามกติกาของสังคม มีการดำเนินงานทุกขั้นตอนอย่างถูกต้อง หน่วยงานหรือองค์กรของรัฐบาลสามารถตรวจสอบความถูกต้องได้ เจ้าของกิจการสามารถเข้าสู่สมาคมต่างๆ ได้อย่างองอาจ ไม่เก้อเขินหรือหวาดระแวง

ค น เ รา จ ะ เ จ ริ ญ ไ ด้ นั้ น ...
หน้าที่การงานเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่ง
ดังนั้นงานใดที่มีโทษ เป็นภัยต่อตนเองและผู้อื่น
เป็นการงานที่ทุจริตผิดกฎหมาย ผิดต่อศีลธรรม
...ค ว ร เว้ น เ สี ย ...
จะได้ไม่ต้องทุกข์ใจในภายหลัง
หรือจะได้ไม่ต้องสร้างความเดือดร้อนให้แก่ลูกหลาน

• *แสดงเมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์ที่ พระเทพปริยัติมุนี*

๕๘

ควบคุมอารมณ์ตน

การควบคุมอารมณ์ตนเอง บางครั้งเมื่อเกิดความโกรธขึ้นแล้ว มักจะขาดสติยั้งคิด ถือมานะทิฏฐิ ทะนงตน ก่อการทะเลาะวิวาท ทำลายความสามัคคี แก่งแย่งชิงดี ทำร้ายทำลายกัน ญาติพี่น้องแตกแยก มิตรกลายเป็นศัตรู

ความสมัครสมานสามัคคีในสังคม
ความรักใคร่ในหมู่ญาติ
ความปรองดองในหมู่มิตรสหาย
อนาคตที่สดใส หรือชีวิตที่มีค่า
กลับต้องมาสูญสิ้นเพียงเวลาชั่วครู่
นั่นเพราะ. . . คนเราขาดการควบคุมตนเอง

ไม่พิจารณาถึงเหตุว่าเป็นมาอย่างไร ไม่พิจารณาถึงผลที่จะเกิดขึ้นให้ดีเสียก่อน เป็นคนใจร้อน ใจด่วน ใจเร็ว จึงพบแต่ความสูญเสีย

ควรพิจารณาให้ถี่ถ้วน อย่าด่วนตัดสินใจ ถ้าหากเราพิจารณาดีแล้วจึงทำ เช่นนี้ย่อมเจริญยิ่งขึ้นแน่นอน

- *แสดงเมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์ที่ พระเทพปริยัติมุนี*

๕๙

เทวธรรม

ธรรมะอะไรชื่อว่า *เทวธรรม*

ตอบได้ว่า ได้แก่ *หิริ* ความละอายต่อบาป

และ *โอตตัปปะ* ความเกรงกลัวต่อบาป

บาปก็คือความชั่ว ที่คนตั้งใจทำด้วยเจตนา ด้วยความจงใจ บาปเป็นสิ่งที่น่ารังเกียจ น่ากลัว

พระพุทธเจ้าตรัสหิริโอตตัปปะทั้งสองนี้ว่า เป็นเครื่องคุ้มครองโลก เมื่อคนมีหิริ คือความละอายใจตนเองต่อการประพฤติชั่ว และ-มีความกลัวต่อบาปคือความผิดที่ตนจะทำ เมื่อเกิดความละอายและ-เกิดความกลัวไม่ทำลงไป เรียกว่า มีเทวธรรม

ความจริงแล้วในส่วนลึกของทุกคน มีเทวธรรมอยู่ในใจเป็นหลักธรรมที่ได้มาตั้งแต่ถือกำเนิด แต่ที่บางคนต้องขาดเทวธรรมไปก็เพราะไม่ได้คิด ไม่ได้ไตร่ตรองก่อนแล้วจึงทำ โดยมากทำลงไปแล้ว-จึงคิดได้ในภายหลัง

ขอให้คิดว่า...การมีหิริ โอตตัปปะ มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้คนรู้จักคิดก่อนที่จะทำการสิ่งใด ละอายกับสิ่งที่จะกระทำไม่ดี เกรงกลัวกับผลของการกระทำที่ไม่ดี

- *แสดงเมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์ที่ พระเทพปริยัติมุนี*

๖๐

เสฏฐชีวิต

ทุกคนที่ได้ชีวิตมา ก็เริ่มต้นที่*โมฆชีวิต* คือเป็นการใช้ชีวิตอย่างว่างเปล่า เช่น ในวัยเด็กที่ยังไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ เมื่อเติบโตขึ้นก็จะเปลี่ยนไปเป็น *"สุชีวิต"* หรือ *"ทุชีวิต"* ก็ขึ้นอยู่กับ-ความคิดของตนเอง สิ่งแวดล้อม การคบหา

ถ้าคิดหรือทำในสิ่งชั่ว เลวร้าย อยู่ในสถานที่ไม่เหมาะสม คบหาแต่คนพาล ก็ถือว่าผู้นั้นกำลังอยู่อย่าง *"ทุชีวิต"*

แต่ถ้าคิดหรือทำในสิ่งดี งดงาม เลือกที่จะอยู่ในสถานที่เหมาะสม คบหาแต่คนที่เป็นบัณฑิต ก็ถือว่าผู้นั้นกำลังดำเนินชีวิตแบบ *"สุชีวิต"*

เมื่อดำรงตนอยู่ในสุชีวิต ประคองตนให้สุชีวิตดีขึ้นโดยลำดับ กล่าวได้ว่า เป็นการนำตนไปสู่ *"เสฏฐชีวิต"* คือ *ชีวิตที่ยอดเยี่ยม*

• *แสดงเมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์ที่ พระเทพปริยัติมุนี*

๖๑
วจีสุจริต

ดีทางวาจา เรียกว่า *วจีสุจริต* คือการประพฤติชอบทางวาจา อันได้แก่ เว้นจากการพูดเท็จ เว้นจากการพูดคำหยาบ เว้นจากการพูดยุยงให้คนแตกแยกกัน และเว้นจากการพูดเรื่องเพ้อเจ้อไร้สาระ

เราควรพูดแต่สิ่งที่เป็นจริง พูดในสิ่งที่เป็นประโยชน์ พูดด้วยถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวาน พูดด้วยน้ำใจหวังดี และรู้จักพูดให้ถูกกาลเทศะ

ถ้าจะติ ต้องติเพื่อก่อ มิใช่ติเพื่อแกล้ง
ติเพื่อแก้ไข ไม่ใช่เพื่อแก้แค้น
ติด้วยเมตตา ไม่ใช่ติด้วยความริษยา

หากจะชม ต้องชมด้วยความจริงใจ ไม่ใช่ชมด้วยประชด

ถึงจะคล้องด้วยพันขุนแผน ถึงจะแขวนด้วยร้อยนางกวัก ไหนเลยจะมีเสน่ห์น่ารักเท่าการรู้จักเจรจา

ไม่มีความสวยงามใด
จะยิ่งไปกว่า . . การพูดคำที่ไพเราะ . .

๗ *แสดงเมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์ที่ พระเทพปริยัติมุนี : ๑๐ มีนาคม ๒๕๔๕*

๖๒

การต่อสู้

ในการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งความสุขความสมหวังนั้น สำหรับบางคนอาจจะดูว่าง่ายดาย แต่บางคนอาจจะฝ่าฟันแทบเลือดตากระเด็น

คนผู้เคยต่อสู้อดทนมาก่อน ทุกข์ทรมานมาก่อน รู้วิธีที่จะเอาชนะอุปสรรคมาก่อน ในคลังแห่งชีวิตจึงเต็มไปด้วยประมวลประสบการณ์และความพากเพียรจะทำอะไรก็ดูเหมือนง่ายไปหมด

แต่ผู้ยังไม่เคยต่อสู้ ไม่มีน้ำอดน้ำทน ไม่มีความแน่วแน่ในจุดหมาย จะทำอะไรจึงดูเหมือนมีแต่ความยุ่งยาก มีแต่ความลำบากจนบางครั้งก็เลิกล้มเสียกลางคัน

แท้จริงความล้มเหลวในครั้งนี้ ไม่ได้หมายความว่าประตูแห่ง-ชัยชนะในครั้งหน้าจะถูกปิด ขอเพียงไม่ท้อแท้ กระพือพัดไฟแห่งความขยันให้ลุกโชนอยู่เป็นนิจ....

ยอดขุนเขาถึงจะสูงก็ตามเถิด
แต่คงไม่สูงเกินกว่าปีกนกน้อยจะโบยบิน

• *แสดงเมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์ที่ พระเทพปริยัติมุนี : ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๓*

๖๓
โอสถ

คำว่า *โอสถ* เป็นชื่อของยารักษาโรค และคำว่าโอสถนี้ไม่ใช่ยาธรรมดา เป็นประเภทยาวิเศษ รักษาโรคได้ทุกชนิด เว้นโรคที่เกิดแต่กรรม ที่ไม่มียาสิ่งใดที่จะรักษาได้

คำว่าโอสถนี้เท่าที่คิดได้ แบ่งออกเป็น ๔ ชนิด

๑. *ธรรมโอสถ* หมายถึงยาอันเป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า

๒. *ทิพยโอสถ* หมายถึงยาทิพย์ของเทวดา

๓. *สมุนไพรโอสถ* หมายถึงยาสมุนไพร คือต้นไม้ใหญ่น้อยทุกชนิดที่เป็นยา

๔. *เภสัชโอสถ* หมายถึง ยาแผนปัจจุบันทุกชนิด ที่นักวิทยาศาสตร์สกัดได้จากธรรมชาติ นำมาใช้เป็นยารักษาโรคในปัจจุบัน

การรักษาอาการป่วยไข้ นอกจากมีวิธีรักษาโดยใช้โอสถทั้ง ๔ ชนิดนั้นแล้ว ก็ต้องทราบความจริงก่อนว่า นี้คือเจ็บ เป็นยอดจริงอยู่ในเกิดแก่เจ็บตาย

• *แสดงเมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์ที่ พระเทพปริยัติมุนี : ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๓*

๖๔

เผาศพหรือฝังศพ อย่างไหนถูกต้อง

เรื่องคนตายแล้วนำไปฝังใต้ดิน กับ คนตายแล้วเผาเก็บกระดูกบรรจุไว้ในสถานที่อันควรเพื่อสักการะบูชา อย่างไหนจะเป็นที่ถูกต้องกว่ากัน?

ถ้าถือตามหลักพระธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ต้องทำการฌาปนกิจ คือ เผาให้เหลือแต่อัฐิธาตุ แล้วอัฐิธาตุนั้นมีธาตุที่บริสุทธิ์ตามธรรมชาติ สรีระร่างกายของพวกเรานั้น เต็มไปด้วยสิ่งเน่าเปื่อย สกปรก น่ารังเกียจ ส่งกลิ่นเน่าเหม็น เมื่อถูกธาตุไฟชำระเผาแล้ว ร่างกายทั้งหมดนั้นก็จะเหลือแต่อัฐิธาตุ จึงเป็น-ธาตุที่บริสุทธิ์ ไม่น่ารังเกียจ ควรแก่การสักการะบูชา

มีนักวิทยาศาสตร์กล่าวไว้ว่า อัฐิธาตุของคนนี้ ถ้านำเอาไปเผาไฟให้ถึงที่แล้ว จะได้เป็นแร่ธาตุบริสุทธิ์คือทองคำ นำไปเข้าไฟอีก-แร่ธาตุทองคำนั้นจะกลายเป็นเพชร แล้วนำอัฐิธาตุนั้นใส่เจดีย์ไว้สักการะบูชา จึงถือเป็นการถูกต้องที่สุด แต่ถ้าทำไม่ถึงธาตุทองคำธาตุเพชร เพียงแต่ทำให้เป็นอัฐิธาตุไว้สักการะบูชา ก็ดีที่สุดแล้ว

• *แสดงเมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์ที่ พระเทพปริยัติมุนี*

๖๕
โอวาทสมเด็จฯ แม่

เมื่อถึงวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๑๒ สิงหาคม พระองค์ทรงตรัสเล่าให้พสกนิกรได้ทราบว่า ผ่านพระปฐมเจดีย์ทุกครั้ง ก็อธิษฐานขอให้แข็งแรง จะได้ไปช่วยเหลือประชาชนที่เขายังยากจนอยู่

และวันที่ ๑๑ สิงหาคม ๔๗ ที่ผ่านมานี้ พระองค์ตรัสไว้ประทับใจมาก ว่า...

"ค ว า ม ย า ก จ น . . .
ไม่ใช่เป็นสิ่งที่น่าละอาย
ความชั่วคดโกงนั่นแหละเป็นสิ่งที่น่าละอายอย่างยิ่ง
ขอให้เกิดบนแผ่นดินไทย
. . . ใ ห้ เ กิ ด กั บ พ่ อ แ ม่ เ ช่ น นี้
และขอให้เกิดอยู่ในพระบวรพระพุทธศาสนา"

เมื่อได้ฟังแล้ว เหมือนกับได้แก้วสารพัดนึก ว่า สมเด็จฯแม่มั่นคงในพระพุทธศาสนาอย่างยิ่ง

- *แสดงเมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์ที่ พระเทพปริยัติมุนี*

๖๖
นิ้ว

หากจะเปรียบกับนิ้วทั้งห้าแล้ว *นิ้วหัวแม่มือ หรือ นิ้วโป้ง* เปรียบได้กับผู้ใหญ่ เป็นผู้นำในหน้าที่ต่างๆ นักปราชญ์ท่านมักเรียกผู้นั้นว่า *"ผู้หลักผู้ใหญ่"* คำว่า *"หลัก"* ก็คือสิ่งที่เขาปักเอาไว้บอกเขต และหลักยังใช้ประโยชน์ในการเหนี่ยวรั้ง ใช้ยึดจับเวลาเสียหลักลื่นหกล้มลง ดังนั้นบุคคลผู้เป็นหลักในสังคม จึงมีหน้าที่-คอยบอกกล่าวแก่ผู้ที่เป็นสมาชิกว่า สิ่งใดเป็นความดี...บอกให้ทำ สิ่งใดเป็นความชั่ว...บอกให้เว้น และยังต้องมีหน้าที่เป็นที่ยึดเหนี่ยว-ของผู้คนในสังคมนั้นๆด้วย คือ เมื่อเห็นผู้ใดในกลุ่มเกิดทุกข์ก็ช่วยให้พ้นจากสภาพที่ไม่พึงปรารถนา

นิ้วชี้ นิ้วที่มีหน้าที่ในการชี้สั่งการ ชี้แสดงเรื่องราวต่างๆ และใช้ร่วมกับนิ้วอื่น หากจะเปรียบนิ้วชี้กับบุคคลในสังคมแล้วก็เปรียบ-ได้กับบุคคลที่มีอำนาจในการสั่งการ เช่น คณะรัฐบาล ข้าราชการ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้น เมื่อมีหน้าที่ในการสั่งการจะต้องมี-คุณธรรมเป็นเครื่องยึดถือปฏิบัติให้เหมาะสมแก่ฐานะของตน เพราะ-ถ้าหากไม่มีคุณธรรมเป็นหลักประกันแล้ว การสั่งการแต่ละครั้งอาจ-จะทำให้นำความทุกข์ยากมาให้แก่ผู้อื่นได้

นิ้วกลาง มีขนาดยาวกว่านิ้วอื่นทั้งหมด มีคุณสมบัติคือแข็งแรงกว่านิ้วอื่นๆ เวลาที่มีการหอบหิ้วสิ่งของหนัก นิ้วกลางจะเป็น-ผู้รับน้ำหนักมากที่สุด จึงเท่ากับว่านิ้วกลางเป็นนิ้วที่มีพละกำลังมากที่สุด

เมื่อเปรียบเทียบบุคคลในสังคมกับนิ้วกลางแล้ว จะเห็นว่า-ทหารซึ่งเป็นรั้วของชาติ เป็นผู้มีลักษณะเหมือนนิ้วกลาง เพราะเป็น-ผู้มีกำลังในการป้องกันประเทศชาติ คุณธรรมของทหารก็คือต้องเป็นผู้มีความเสียสละอย่างยิ่งใหญ่ ต้องเป็นผู้มีความกล้าหาญอย่างแรงกล้า ต้องเป็นผู้มีความอดทนอย่างสูง ต้องเป็นผู้มีความซื่อสัตย์อย่างแท้จริง

นิ้วนาง เมื่อเราได้ยินคำว่า *"นาง"* ต่างก็นึกถึงสตรีที่มีความ-อ่อนช้อย อ่อนโยน มากกว่าผู้ที่เป็นผู้ชาย เป็นนิ้วที่ชาวโลกนิยมใช้-ประดับสิ่งที่มีค่าและมีราคาเพื่อความสวยงาม ผู้ที่จะทำหน้าที่ดั่งนิ้วนางได้ มิได้หมายถึงสตรีผู้งดงามเท่านั้น แต่พวกเราทุกคน-สามารถเป็นผู้มีความงามได้ ความงามมิใช่งามแค่รูปกาย แต่ต้อง-งามที่จิตใจ งามที่กิริยามารยาท

นิ้วก้อย มีขนาดเล็กที่สุด และอยู่ท้ายสุดของนิ้วทั้งหมด มี-ลักษณะเรียวสั้น แต่เป็นนิ้วที่มีความสำคัญมากอีกนิ้วหนึ่ง เป็นนิ้วที่แสดงถึงลักษณะของ *"ความอ่อนน้อมถ่อมตน"* เป็นนิ้วที่เป็นผู้นำในการกราบพระ ไหว้พระ เป็นผู้นำของนิ้วทั้งสี่ ซึ่งนิ้วทั้งสี่จะเป็น-ผู้ตามเสมอ เป็นนิ้วที่แสดงความเป็นผู้นำในการทำความเคารพต่อ-ผู้ใหญ่ทุกวงการ

- *แสดงเมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์ที่ พระศรีสุธรรมเมธี : ๑๑ กันยายน ๒๕๓๗*

๖๗
น้ำ

ประโยชน์ของน้ำอีกส่วนหนึ่ง ขึ้นอยู่กับคุณลักษณะพิเศษของมัน

*คุณลักษณะพิเศษของน้ำ*มีอยู่ ๔ ประการด้วยกัน คือ

๑. *น้ำมีลักษณะชุ่มเย็น* ผู้ใดได้อาบน้ำและได้ดื่มน้ำแล้ว จะทำ-ให้ผู้นั้นมีความชุ่มเย็น นี้คือลักษณะของน้ำที่ทำให้ร่างกายชุ่มเย็น เป็นลักษณะที่ชุ่มเย็นภายนอก

แต่ถ้าต้องการให้ชีวิตมีความชุ่มเย็นดังเช่นน้ำ จะต้องมีเมตตา-ธรรมประจำใจ คือรักและหวังดี มีความเยื่อใยต่อตนเองและผู้อื่น คนที่มีเมตตาธรรมจะมีจิตใจที่เยือกเย็น รอบคอบ รู้จักเห็นอกเห็นใจ-คนที่ลำบากกว่าตน

๒. *น้ำมีลักษณะรวมตัวกันเป็นนิจ* ลักษณะของน้ำจะรวมตัว-กันได้เสมอ คือ จะเอาน้ำมาผสมกับน้ำ น้ำก็จะผสมผสานเข้ากันได้-อย่างสนิท กลมกลืน รวมตัวกันได้ ฉันใด เราทั้งหลายก็ต้องรวมตัว-กันให้ได้เหมือนน้ำ ฉันนั้น

ดังโบราณภาษิตกล่าวไว้ว่า...

"รวมกันเราอยู่ แยกหมู่เราตาย"

๓. น้ำมีลักษณะเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ดี น้ำจะปรับตัวมันเอง-ให้เหมาะสมกับสิ่งแวดล้อมทุกชนิด เช่น อยู่ในภาชนะลักษณะใด ก็จะปรับตัวให้มีรูปร่างเหมือนกับภาชนะนั้น

มนุษย์เองก็สามารถทำตนให้เป็นเช่นน้ำในลักษณะพิเศษนี้ได้ ก็ด้วย *"สมานัตตตา"* วางตนได้เสมอต้นเสมอปลาย ไม่ถือตัว

๔. น้ำมีลักษณะเที่ยงตรง ผิวน้ำจะรักษาความเที่ยงตรงไว้-อย่างน่าอัศจรรย์ แม้แต่นายช่าง...เวลาสร้างบ้านจำเป็นอย่างยิ่งจะ-ต้องมีความถูกต้องแม่นยำ ก็อาศัยระดับน้ำวัดความตรงตามส่วน-ประกอบต่างๆ

ชีวิตคนเราก็เช่นเดียวกัน หากประสงค์ให้การดำเนินชีวิตเป็น-ไปอย่างถูกต้องตามทำนองคลองธรรม เป็นที่ยอมรับของสังคม ก็ต้องมี *"สัจจะ"*

• *แสดงเมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์ที่ พระศรีสุธรรมเมธี : ๒๔ ตุลาคม ๒๕๓๖*

๖๘
ยิ้ม

จริงอยู่...ยิ้มเป็นสิ่งดี แต่อย่าลืมกันว่า ยิ้มนั้นต้องใช้ให้ถูกต้อง-กับเวลา หรือสถานที่ ไม่ควรยิ้มในเวลาที่ไม่ควร

อาทิเช่น...

อย่ายิ้มต่อหน้าคนที่กำลังทุกข์โศก

อย่ายิ้มต่อคน ผู้ได้รับความอับอาย

อ ย่ า ยิ้ ม ใ ห้ เ ล ย เ ถิ ด . . .

พึงยิ้มในโอกาสซึ่งจะให้คุณอเนกอนันต์ ดังนี้

๑. *ยิ้มยามตื่นนอน* พอตื่นนอนขึ้นให้รีบเอาน้ำล้างหน้า น้ำคือยิ้ม เพื่อชะล้างความซึมเซาหดหู่ไปให้หมด เพื่อจะได้ต่อสู้ไป-ตลอดวัน

๒. *ยิ้มยามแขกมาเยือน* การเป็นเจ้าถิ่นที่ดี ต้องรับรองผู้มาเยือนด้วยอัธยาศัยไมตรี ทักทายปราศรัยด้วยสีหน้าอันยิ้มแย้ม มีกิริยาสุภาพ ให้ยิ้มก่อนพูด ทำได้เช่นนี้แขกผู้มาเยือนก็จะรู้สึกพอใจ ชมเชย พร้อมทั้งยินดีที่จะผูกมิตรกันต่อไป และรู้สึกนิยมชมชอบเจ้าถิ่น

๓. *ยิ้มยามเราเป็นแขกของผู้อื่น* จงปรับอารมณ์ให้สดใส วางสีหน้าให้เบิกบาน ผ่องใส ไม่ตีหน้าเคร่งเครียด สนทนาปราศรัย-ด้วยถ้อยคำอ่อนหวานชวนฟัง ทำได้ดังนี้ เราก็จะเป็นคนมีเสน่ห์ชวนมอง น่าคบหา ในสายตาของเจ้าของถิ่น

๔. *ยิ้มเวลาฟังผู้อื่นพูด* ในการพูดคุยกัน อย่าวางสีหน้าเรียบเฉย เหมือนกับว่าไม่สนใจในหัวข้อสนทนานั้นๆ แต่พึงฟังด้วย-ใบหน้าที่ยิ้มแย้ม นอกจากจะทำให้ดวงหน้าเรางามแล้ว ยังทำให้ผู้พูดรู้สึกว่าเราตั้งใจฟัง

๕. *ยิ้มเวลาก่อนนอน* เป็นการชำระล้างจิตใจให้บริสุทธิ์ ขจัดข้อกังวลออกไป ทำให้นอนอย่างเป็นสุข ไม่ฝันร้าย เพราะขณะที่-เรายิ้ม เราก็จะแผ่เมตตาไปด้วย

ลักษณะที่แท้จริงของการยิ้มนั้น เป็นคุณสมบัติที่ฉายออกมา-จากจิตใจที่มีเมตตากรุณย์โดยตั้งอยู่บนฐานแห่งศีลธรรม การยิ้ม-ที่จริงใจเท่านั้นจะได้รับผลเต็มที่

• *แสดงเมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์ที่ พระราชสุธรรมเมธี*

บันทึกถ้อยคำโอวาท

บันทึกถ้อยคำโอวาท

บันทึกถ้อยคำโอวาท

คำขอบพระคุณ

ธรรมสภา ขอกราบขอบพระคุณ พระเดชพระคุณพระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผุสฺสธมฺโม) เจ้าอาวาสวัดพระปฐมเจดีย์ ราชวรมหาวิหาร เป็นอย่างสูง ที่ได้เมตตาให้ธรรมสภาได้มีโอกาสจัดพิมพ์โอวาทคำสอนอันเปรียบเสมือนเพชรที่มีค่า ที่ได้แสดงไว้ในที่ต่างๆ เพื่อเผยแพร่แก่สาธุชน ซึ่งแม้จะเป็นเพียงข้อความสั้นๆ แต่มีความหมายที่ลึกซึ้งกินใจและสามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้เป็นอย่างดี

ขอกราบขอบพระคุณ มูลนิธิ กองทุน หน่วยราชการ โรงเรียน วัด ห้องสมุด ร้านหนังสือและศูนย์จำหน่ายหนังสือทั่วราชอาณาจักร ที่กรุณาช่วยในการเผยแพร่หนังสืออันทรงคุณค่าเล่มนี้

ท่านที่ปรารถนามีไว้ศึกษาหรือจัดพิมพ์เป็นธรรมทาน
โปรดติดต่อที่...ธรรมสภา
๑/๔-๕ ถ.บรมราชชนนี เขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร ๑๐๑๗๐
โทรศัพท์/โทรสาร : (๐๒) ๔๔๑๑๕๓๕, ๘๘๘๗๙๔๐, ๔๔๑๑๙๑๗

•

ชีวิตคือละคร

ละครชีวิตแสดงคนเดียวไม่ได้ ต้องแสดงกันหลายคน เพราะแต่ละชีวิตต้องอาศัยซึ่งกันและกันอยู่ตลอดเวลา ชีวิตจะอยู่อย่างโดดเดี่ยวไม่เกี่ยวข้องกับผู้อื่นไม่ได้

ในการสวมบทบาทของแต่ละตัวละคร ทุกคนต้องสวมบทบาท พยายามทำหน้าที่ของตนให้ดีที่สุด จึงจะเป็นละครที่น่าดู น่าชม

หน้าที่ของบุตรธิดา หน้าที่ของครูอาจารย์ เป็นต้น หน้าที่เหล่านี้ ถ้าผู้ใดทำอย่างขาดตกบกพร่อง ครึ่งๆ กลางๆ แล้ว จะต้องถูกติเตียนว่า แสดงไม่เป็นแสดงไม่ดี ละครชีวิตก็เช่นเดียวกัน

สรุปได้ว่า...

ชีวิตที่ดี คือ ชีวิตที่ต้องดิ้นรน ต่อสู้ ไม่อยู่นิ่งเฉย
หรือทำความเดือดร้อนให้ผู้อื่น
ต้องเป็นชีวิตที่มีศีลธรรม

...พระธรรมปริยัติเวที...

ธรรมสภา
จัดพิมพ์เผยแพร่

974-453-825-2

9 789744 538253

โปรดช่วยสมทบค่าจัดพิมพ์ “เพชรในร้อยถ้อยคำโอวาท” เล่มนี้ ในราคา ๕๐ บาท
ขอกราบอนุโมทนาแด่ทุกท่านที่ร่วมสนับสนุนและอุปถัมภ์ค่าจัดพิมพ์หนังสือเล่มนี้